

Forhandlinger

ved Land, og Forstmændenes Forsamling i
Altenburg 1843.

(Meddeelt det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab).

„Die Sense ruht, die Arbeit ist vollbracht;
„die Freude ruft, es winkt der Erntekranz: . . . .

Zacharias Kresse,
Altenburgsk Bond.

Under en lang Række af Fredsaar har Industrien opblomstret og naaet en betydelig Høide, og blandt de forskjellige Industriegrene har Agerbruget — for Danmark den vigtigste — ved Hjælp af mangfoldige Forsøg og Erfaringer, gjort store Fremmskridt. Intet Land har i denne Henseende været sig selv nok eller istand til selv at anstille alle Forsøg; takket være derfor den videnskabelige Stræben, som knytter de fasteste Baand imellem samme Interesser uden Hensyn til Nationer! Paa denne Maade har ogsaa Danmark begyndt at knytte sig til Udlandet, at lytte til fremmede Erfaringer og at benytte dem.

En af de Kilder, hvoraf mange og mangesidige Erfaringer ses, er for Tiden de aarlige Forsamlinger af Tydske Lands og Forstmænd. Fra en af dem var det for to Aar siden min lykkelige Løb at kunne bringe et godt Udbytte, og det Kongelige Land-

huusholdnings-Selskab har atter iaar hædret Herr Kammerraad Krarup og mig med det Hverv at benytte en lignende Kilde og at hjembringe fra dette Aars Forsamling de der samlede Resultater. Det er dette Hverv, jeg nylig har endt, ved at bivaane de tydske Land- og Forstmænds Forsamling, som fandt Sted i Altenburg fra d. 4 til d. 10 September.

Ligesom i Doberan var ogsaa i Altenburg oprettet et Bureau, hvor Enhver, som ønskede at deeltage i Forhandlingerne, kunde melde sig, og baade faae Logis anvist og imod Erlæggelse af 4 Thl. Preuss. Ert. modtage Afgangskort, Baand*), Program m. m. og derhos et Kort over Amtene Altenburg og Ronneburg.

Da Staden Altenburg ikke har noget Locale, som ansaaes at være stort nok til at rumme saa mange Gæster, som ventedes, havde man af Brædder opført en stor Bygning, omtrent beregnet for 12 à 1500 Mennesker. Paa den ene Side var midt paa Gulvet bygget en Tribune med et fremspringende Catheder, Plads for Secretairerne, Stenographerne m. fl.; omkring hele Salen gik et Gallerie for Tilhørere, og deraf var en Afdeling ligeoverfor Tribunen indrettet og smykket til Voge for Hertugen og hans Hof. Foruden denne smukke og lyse Sal, var bygget et hensigtsmæssigt Lo-

---

*) Paa den ene Ende af Baandet var trykt „Syvende Forsamling af Tydske Land- og Forstmænd“, paa den anden „Altenburg 1843“.

cale for Udstilling af Uddypelse, store Halvtage for Heste, Køer og Faar til Dyrskue, og et eget Locale for Maskiner og Redskaber. Alt dette, tilligemed Plads for de Pomologiske Udstillinger og tvende store Spisefale, var samlet tæt udenfor Byen i Forbindelse med Skydeselskabets Locale.

Om Mandagen den 4 September Kl. 10 Fmd. samledes de nykomne Gæster af Land- og Forstmænd i den nævnte Sal. Der var i Begyndelsen stor Bevægelse, thi En fandt en Ven, en Anden Bekjendtere fra tidligere Forsamlinger, og man kunde læse Glæden paa Manges Ansigter ved de nye Bekjendtskaber, som der stiftedes.

Af Hans Majestæt Kongen vare som Forstmand Herr Kammerherre von Warnstedt fra Plöen, og paa Landvæsenets Begne Herr Greve von Reventlow fra Farve i Holsteen, sendte som Deputerede her fra Landet til Forsamlingen; paa vort Landhuusholdnings-Selskabs Begne havde Herr Kammerraad Krarup fra Haraldslund og Undertegnede den Ære at møde; og af Landmænd vare endvidere D^{hr}. Proprietairer Tang og Lüders ved Forsamlingen, den forste fra Sylsland, den sidste fra Byen; en ung Herr Schlotfeldt, som tidligere har studeret ved Mglin og nu er Lærer eller 2den Director ved det franske landoekonomiske Institut Saulzaie i Nærheden af Lyon; og desuden 2 Herrer Mylius, Fader og Son.

Efter $\frac{1}{2}$ Time indtog paa givet Tegn Enhver sin Plads, og da Prinds Georg i den regjerende Hertugs

Fraværelse havde taget Plads i den hertugelige Voge, aabnede Præsidenten, Herr Geheimeraad Wüstemann, Forhandlingerne med et Foredrag, hvori han, efterat have budt os velkomne, viste, at det var den Selvstændighed, Velstand, Dannelse og igjennem Aarhundreder bevarede Eiendommelighed hos den Altenburgske Bøndestand, som fornemmelig havde foranlediget Balget af Altenburg til dette Aars Forsamlingssted; og det var derpaa han især vilde henlede de Fremmedes Opmærksomhed. Han pegede hen paa, hvorledes ikke Penge, men Landmandens og navnlig den talrigste Klasses — Bondens Kaar udgjøre Basis for et Lands virkelige Velstand og Lykke; og viste, hvorledes man ogsaa i Altenburg til en Tid havde villet gjøre det Princip gjældende, at Udparcellering i det Smaa og tiltagende Folkemængde skulde gjøre Landet lykkelig, men heldigviis var Faren itide bleven opdaget og hastigt forebygget. Det er en Lov, — vedblev han — at Bøndergaarde ikke maae udstyffes, og deraf er opstaaet et mærkeligt Aristocratie imellem Eierne indbyrdes, imellem Besidderne af større og mindre Grundstykker, imellem dem, som dyrke deres Jord med Heste, dem som arbeide med Køer og dem som bruge Spaden. Dette har sine gode Sider og har bidraget til flere faste Bedtægter, som, endstjondt ikke befalede i Loven, dog i Tidernes Længde ere blevne til moralsk Lov; herhen horer væsentlig den Bedtægt, at den yngste Søn — den sædvanlig mindst forsorgede — arver det fædrene Grundstykke. Gaaer et saadant ved Givster-

maal eller paa anden Maade over i en anden Families Eie, vedbliver det sædvanlig dog at bære den gamle Eiers Navn, og dette Navn gaaer endog over paa den nye Eier. I Fattigvæsenet havde en Tidlang hersket for megen Philanthropie, som havde til Folge, at jo større Understøttelser og Offere man gjorde fra Statens Side, desto flere Fattige meldte der sig; denne Byrde var nu bleven kjendelig lettere, siden det blev paalagt hvert Sogn, at sørge for sine egne Fattige. Det egentlige Trevangsbrug var ophørt og næsten afløst af et 6 til 9 Marks Berelbrug. Det var ikke uden Folger, at Schubart von Klefeldt havde boet i Nærheden af Altenburg, thi den røde Klover dyrkedes i Hertugdømmet saa stærkt og med saa velsignelsesrige Frugter, som noget andet Sted; Skovene vare opmaalte og bleve behandlede efter den berømte Cottas Forstrifter, som havde paataget sig Over-Inspektionen. Med Hensyn til det Techniske, var det et glædeligt Tidernes Tegn, at Brændeviins-Brænderierne toge af, medens Dlbryggerierne vare i stærk Tiltagende. Taleren sluttede med et „Hoch“ for den hertugelige Familie.

Dr. Crusius holdt derpaa en Tale, som efter mange Undskyldninger for hans ringe Evne til at overtage en Secretairs Plads ved Generalforsamlingerne, blandt andet indeholdt en Sammenligning imellem flere af de foregaaende Forsamlinger og den nærværende. Man havde hidtil med Grund beklaget, at der mangede en ledende Traad og Eenhed imellem de aarlige

Forhandlinger; men dette Savn havde Pabst*) lovet, at han herefter vilde forsøge at afhjælpe ved at samle Resultaterne af de forskjellige Moder til et Heelt. Taleren anstillede en interessant Sammenligning imellem Würtemberg (hvor Forsamlingerne bleve holdte ifjor) og Altenburg, og viste, hvorledes de forskjellige Principer, som bleve fulgte i begge Lande med Hensyn til Udparcellering, ogsaa havde havt forskjellige Virkninger; at Indskrænkningen af denne Tilladelse i det mindste ikke havde virket skadeligt i Altenburg, vilde man blandt andet tydeligt nok see af de talrige Repræsentanter af dette Lands lykkelige Bondestand, som nu bivaanede Forsamlingen. Extremere af Maskin- og Haand-Arbejde, yttrede han, udsætte et Land for Fare, men imod dette Dnde udgjør en dannet og velhavende Bondestand det smukkeste og sikreste Børn.

Statsraad Fischer holdt et humoristisk Foredrag, hvori blandt andet forekom følgende Yttringer: Klokken kalder Menneffene ligesaavel til Arbejde som til Kirke; de Arbeidere, som den nu havde forsamlet her i denne Sal, følte sig vistnok taknemmelig stemte, deels ved Gjenstyret af gamle, deels ved Erhvervelsen af nye Benner. Træder en Vandrer — sagde han — ind under et fremmed Tag, saa vender han sig først med Tak til Husets Herre (med disse Ord vendte

---

*) Forhørende Director ved Institutet Eldena, men nu Geheimeministræad i Berlin og ansat ved Bestyrelsen af de Kongelige Domaines.

Taleren sig med et Bux til den hertugelige Familie). Man havde eenstemmigen modtaget Hans Durchlauchtigheds Indbydelse til Altenburg, fordi denne Fyrste af særdeles Bevaagenhed for Landoeconomien stedse havde viist det Dunst og stræbt efter at hædre denne Stand; derfor opfordrede han Ind- og Udlændinger til at forene sig med ham i et „Hoch“ for Prinds Georg (som nu i Forsamlingen repræsenterede Hertugen), idet han ærbødigt bad ham modtage Forsamlingens Tak! Efter denne Hilsen til „Herren i Huset“, som han udtrykte sig, ønskede han at henvende nogle Ord til „Folket“. Han talte om, hvorledes hver Forsamling hidtil havde kappedes om at rose de foregaaende Bandle-Selskaber; disse havde ogsaa været interessante, men denne Forsamling vilde ganske sikkert ikke staae tilbage, endstjøndt kun saa Altenburgske Navne forekom i de foregaaende Selskabers Bandle-bøger. Man var ikke reist i saa talrig Mængde til Altenburg for at see Bondens særegne Klædedragter, men især for at lære det Eiendommelige i hans ældgamle Deconomie at kjende; ikke saameget for Markernes Skuld, som for de rige Frugter, der overalt fyldte Koderne; ikke for at beundre en vis ydre Dan-nelse, men just for at glædes over det naturlige og ufunstlede Væsen, hvoraf den Altenburgske Bonde bærer Præget. Et Pant herpaa — vedblev han — er os allerede givet, thi hele Forsamlingen er indbudet til at bivaane et Bondebryllup*); — en uventet og

*) Man vil kunne gjøre sig et Begreb om dette Optogs Størrelse, naar det i Korthed nævnes, at der vare 196

smuk Tanke, at hyde os til Gæst ved en saadan Fest, hvor det fasteste Familiebaand knyttes! Dette er den hjerteligste Velkomsthilsen, som man har kunnet bringe os, hvorfor vi nu allerede forud aflægge hjertelig Taksigelse. Taleren lagde Forsamlingen endvidere nogle Forsigtigheds-Regler paa Hjertet; som f. Ex. ikke at fælde overilede Domme over de mange Slags Meddelelser, som vilde blive udtalte; ikke at tørste Halm, med mindre der var Kiærne i den (nicht leeres Strohdreschen); at behandle god Billie med Overbærelse; og endelig at oeconomisere med Tiden. Landoeconomie er Forsamlingens første Viemed, men det andet er ogsaa vigtigt og Menneftet værdigt — det at lære Mennesker at kjende. De Eldre lade sig vække og henrive af Ungdommens Livlighed, og de Yngre stræbe at hste Gavn af de Eldres Erfaringer. Alle have vi her et fælles Maal, Baandene i vore Knap-huller ere vore Credit-Breve, og under dem banke redbelige Hjerter med god Billie, og ægte Dannelse opfordrer Enhver til aaben Meddelelse, hvorpaa det her kommer an. Taleren sluttede med at erindre om, „at Livet er kort, Glæden længere, men Erindringen varig!”

Præsidenten fremsatte nu det Spørgsmaal, om man skulde arbejde i Sectioner? og dette blev besvaret med „ja”. Derefter blev besluttet at:

---

unge Karle til Hest, og 197 tospændte meest Wiener-Vogne med Mænd, Koner og Piger, alle i deres nationale Dragter.

- 1) Sectionen for Dvægavl skulde holde sine Møder fra Kl. 7—9 om Morgen;
- 2) den for Agerdyrkning fra Kl. 9—11, og
- 3) Generalforsamlingen fra Kl. 11½—1½; alle i det store Locale;
- 4) Forst-Sectionen fra Kl. 7—9 Fmd.;
- 5) Sectionen for Dyrkning af Viin og Træfrugter paa samme Tid (?), og
- 6) den for landoekonomisk Teknik Kl. 6 om Aftenen, i andre bekvemme Localer.

Af disse Møder bivaanede jeg kun de tre første og beklager, at Tiden ei tillod mig at overvære Forhandlingerne i Forst-Sectionen, som vilde have interesseret mig meget.

En Debatte opstod om, hvad der egentlig burde udgjøre Gjenstandene for Generalforsamlingerne, og Resultatet blev, at man, for at spare Tid, ei skulde, som i Doberan, oplæse en Resumé af den foregaaende Dags Forhandlinger, men benytte den Tid, som maatte blive tilovers, til Debatter over nationaloekonomiske Spørgsmaal, eller i det mindste saadanne, som havde fælles Interesse for flere Sectioner. Man indsaae, at Tiden i de sidste Dage vilde blive optagen med Secretairernes Referater fra de vedkommende Sectioner, ligesom ogsaa med Resultater fra de forskjellige Commissioner, som maatte udnævnes til at drøfte vigtigere Spørgsmaal.

Blandt de Mænd, som valgtes til at lede Forhandlingerne i de forskjellige Sectioner, kunne nævnes:

von Wanic fra Prag og Deconomieraad Thaer fra Moglin, Geheimeraad Lette fra Berlin (og ved dennes Bortreise Grev Reventlow fra Holsteen), Baron von Seckendorff fra Altenburg og Professor Schweiger fra Charand; Professor Schulze fra Jena og Oberforstraad Dr. König fra Eisenach.

A.

I Sectionen for **Agerdyrkning** foretog man følgende Spørgsmaal:

Nr. 1. Hvad er Grunden til, at mange forstandige Landmænd endnu give Trevangsbruget Fortrin for Bexelbrug? har man Exempel paa Landmænd, som have indført Bexelbrug, men igjen ere gaaede tilbage til Trevangsbruget?

I den Anledning begjærede den Altenburgske Bonde Kresse Ordet, og indrømmede, at man i Altenburg havde deelt Ager-Jorden i 3 Hoved-Dele, og at disse tidligere havde været drevne med een Brak og derefter to Halmfrugter; men nu blev Brakjorden ganske almindelig benyttet, deels med Kløver, deels med rensende Brakfrugter; — endnu blev $\frac{2}{3}$ af Ageren dyrket med Cerealier og Olieærter, men i en saadan Bexel, at to Halmfrugter sjeldnere fulgte paa hinanden; Jordens Kraft var aabenbart i Stigen, og han spurgte derfor, om en saadan Drift kunde henføres til Trevangsbrug? Han vilde snarere ansee det for at nærme sig til Bexelbrug med 6 og 9 aariz Rotation.

Berelbrug i streng Betydning havde man forsøgt, men var igjen kommen tilbage deraf, fordi man derved producerede for lidt Korn, som fra Altenburg bestandig fandt god Afsetning til det nærliggende Erzgebirge, hvor Kornpriserne vare høje. En væsentlig Forandring heri vilde neppe indtræde, med mindre Producterne af Dværgavl kunde stige saa meget i Forhold til Kornet, at en forøget Kornproduction lønede sig bedre end for Diebliffet. Fra andre Sider blev indvendt, at man, ved at anvende mere Arbejde paa Berelbrug, ogsaa kan producere mere Kjerne. Fællesskab og Græsnings-Rettighed*) tilligemed Jordens flade Dykning taler for Trevangsbruget. Locale Forhold gjøre Udslag i denne Henseende, og Exempler anfertes paa Egne i Sverrig, hvor man har Græs og Hø til Creaturene imellem Bjergene og derfor benytter Agerjorden saa meget som muligt til Kornproduction; Byg mislykkes der oftere, medens tidlig saet Vintersæd giver sikke Afgrøder, som ere uundværlige til Brodføde. Det er derfor naturligt, at den største Omhyggelighed i saadanne Egne anvendes paa Rug og Hvede, og at deslige Forhold tale for en oftere gjentagen Brak og Trevangsbrug. Thær yttrede den Mening,

*) Det er sørgelige Facta, at Udskiftning endnu ikke har fundet Sted overalt i det frugtbare midterste Rhydsland, og at de større Eiendomme endnu paa mange Steder ere i Besiddelse af Rettighed til at græse deres Dvæg paa store Strækninger af Bøndernes Jorder.

at Tallet 3 var for indskrænket for den frittænkende Landmand.

Nr. 2. Ere comparative Forsøg anstillede over Virkningen og Fordelen af Undergrunds-Ploining (uden at blande meget af den raae Jord med Madjorden), og hvilke Resultater kunne meddeles over Jordens og Producternes forskjellige Forhold?

Med Viezpul har den skarpsindige von Wulsen anvendt en af ham selv til dette Niemed construeret Plov, og antager, at han derved har frembragt en 30 Procent rigere Afgrøde; den første Fure har han med almindelig Plov givet 4 Tommers og den anden i samme Fure med Undergrundsploven 6 Tommers Dybde, ialt 10 T.

Det er især Lucerne, som han paa denne Maade har faaet til at lykkes fortrinligt. Den i Bunden løsnede Jord danner et større Reservoir for Fugtighed; Madjorden kan derefter hverken lide saameget af vedvarende Tørke eller Regn, og Planterødderne gaae desuden (i det mindste til en vis Grad) omtrent saa dybt, som Jorden bliver bearbejdet for dem.

Profesør Schweiger erklærede bestemt, at have sporet velgjørende Virkning af at brække et Underlag, hvorpaa Vandet vilde blive staaende, og troede, at naar Noget ansaae sig for at have gjort modsatte Erfaringer, maatte disse enten hidrøre fra Fordom eller

andre Aarsager. I Bayern skulle mange Forsøg være anstillede med lignende Instrumenter, som man der gav Navn af „Kodere“. Af flere Yttringer over denne samme Gjenstand kan det Væsentligste indbefattes under følgende Punkter:

a) Jo mere eensartet Jordens Bestaaffenhed og jo bedre Underlaget er, desto bedre Virkning kan man vente sig af Undergrundsploiningen.

b) Dersom let Sandjord hviler paa et for Vandet uigjennemtrængeligt Underlag, kan det stundom være raadeligt ikke at brække dette sidste, med mindre der tillige anlægges underjordiske Grøfter (underdrains) til at aflede overflødig Fugtighed; derfor anvendes begge disse Operationer i England sædvanlig Haand i Haand med hverandre.

c) Hvor Underlaget ikke er meget forskjelligt fra Madsjorden, er det en væsentlig Fordeel ved dens Brydning, at man efter faa Aars Forløb kan blande det lidt efter lidt med Madsjorden og gjøre denne dybere; dog bør man altid være særdeles forsigtig og ikke bringe mere raae Jord op paa eengang, end man har Gjødsning til at kunne gjøre frugtbar, da Afgrøden ellers vil komme til at lide derunder.

d) Det er især Kunkelroer og andre Planter med dybtgaaende Rødder, hvis Vært kjendelig befordres, naar Jorden behandles paa den omtalte Maade.

Man har forsøgt at spænde 4 Heste for den Piezpuler Plov og lade den gaae 12 T. dybt (altsaa 16 T. under Jordens Overflade) og erklærede den for

det bedste Redskab, man hidtil kjendte til Undergrundspløining. Instrumentet er simpelt construeret, heelt af Jern og bør kunne gjøres for omtrent 16 Rbdr. Forresten skal en god Hvyppelov, som begge Muldjellene tages af, omtrent kunne udrette det samme. (?)

Hoved-Resultatet var, at de Fleste ansaae Undergrunds-Pløining som en væsentlig Grundforbedring, medens Andre raadede til Forsigtighed, naar Underlaget er meget forskjelligt fra Madjorden.

Nr. 3. Hvilke nyopfundne Agerdyrknings-Redskaber og hvilke Forbedringer ved de tidligere kjendte have i Løbet af de seneste Aar viist sig practisk nyttige?

Professor Schulze foreviste en engelsk Model til en Jernplov, som han roste overmaade meget; Constructionen havde særdeles Lighed med den skotske Plov. Dens hensigtsmæssige Anvendelse vilde efter Schweizers Formening beroe paa Jordsmonnet, thi paa almindelig let Jord ansaae han den for at gaae for tungt, og Ploven selv for længere og besværligere i Vendingerne end som behøvedes. Forresten rostes af Nogle den americanse, af Andre den thüringske og atter af Andre den böhmiske Ruchaldo-Plov; men man var enig i, at den første er den letteste. Af de indenlandske Plove ansaae man den Thüringske for den bedste; den har været kjendt og brugt i det Altenburgske i over 20 Aar, og dens Construction synes at være meget gammel; i det mindste havde en Tegning af den gamle

germaniske Plov, som forekommer i en Calendar fra det 11te Aarhundrede, en mærkelig Overretningsstemmelse med Constructionen af den thüringiske Plov. Man synes deraf at kunne slutte, enten at denne Plov ikke har trængt til væsentlige Forbedringer, eller, hvad der har mere Sandsynlighed for sig, — at Thüringerne have holdt troligt ved det Gamle. Den Indretning har maaskee fra først af været denne Plov eiendommelig, at ikke alene Hjulene ere bevægelige omkring en tynd Jernaxel, men at ogsaa denne sidste bevæger sig i Bøsninger eller Jernmaner, som ere fastgjorte i Underlaget (Arelstykket). Denne thüringiske Plov skal efter Sigende være lettere end de fleste andre Hjulplove.

Den böhmiske Plov Kuchalbo fandt Forsvarere, og Ref. saae den virkelig hos practiske Agerbrugere i Sachsen, ellers vilde han neppe have troet, at et Instrument, som efter al Theorie synes saa lidt hensigtsmæssigt, har kunnet finde Anvendelse. Muldfjellen (om man kan bruge dette Navn) er ikke andet end et Stykke af en bred Plante, for Enden beslaaet med et noget frumt Jern, som er stillet saa tvært, at det danner en Vinkel af omtrent 75° imod Træklinien; det er vanskeligt at fatte, hvorledes denne saakaldte Plov kan bruges uden i Overfladen af den letteste Sandjord!

Nr. 4. Hvilken er den hidtil kjendte brugbareste Tærskemaskine og hvilken den brugbareste Hakkelsesmaskine? Ere Tærskemaskiner kjendte, som med Fordeel anvendes af mindre Landmænd?

Den saakaldte stotste Construction af Tærstemas-
 siner (ogsaa i Danmark den almindelige) blev mest
 anbefalet. Den væsentligste Indvending imod den, at
 Halmen slaes itn og ikke kan anvendes til at tække
 med, mødtes af Statsraad Fischer med den Bemærk-
 ning, at man i Mosel Departement, hvor denne Ma-
 ssine hyppigt anvendes, har for Skif, naar man vil
 have Langhalm, at tage den øverste Balse bort, holde
 Negene fast med Haanden medens Kjørnerne vidkes
 ud af Trommelen, og derpaa trække Halmen tilbage.
 Dette skal godt lade sig gjøre, men gaae langsomt.
 Forresten er den ituslaede Halm vel mindre stiftet til
 at skjæres i Haffelse, men fuldkommen saa god som
 langt Straa for Creaturene, og absolut bedre i det
 Tilfælde, hvor Indavlingen har været mindre god.

Det var naturligt at en Debatte opstod om, hvor-
 vidt Tærstemasiner overhovedet ere at anbefale i saa-
 danne Egne, hvor mange Huusmænd og en stor Ar-
 bejdsstyrke skal beskæftiges hele Vinteren igjennem. For-
 delen bliver stedse local og maa rette sig efter Om-
 stændighederne; men i Almindelighed maa man dog
 antage de Masiner for ondfelige, som forrette Arbeidet
 fuldkomnere og billigere, end det samme kan udføres
 med Haandkraft. Den Omstændighed, som blev næv-
 net til Fordeel for Tærstemasiner, at man, naar Kor-
 net staaer i høi Priis, snarere kan benytte de gunstige
 Conjuncturer, og i kort Tid udtærste et større Qvan-
 tum Korn til Salg, mødtes af flere Bøhmere med den
 Bemærkning, at man i deres Hjem ved saadanne Lei-

ligheder lader Kornet, i det mindste Rug og Hvede, træde ud ved Hjælp af Heste (!).

Et nyt Slags Tærskemaskiner skal være blevet opfundet og ommeldt i Ludré's Neuigheiten; de vare blevne prøvede af Flere blandt de Tilstedeværende, og bleve beskrevne paa en Maade, som Ref. dog ikke saa ganske kunde fatte. Hovedsagen skal bestaae i, at 36 Pleiler, befæstede i Peripherien af en rundtgaende Skive, ved Hjælp af Centrifugal-Kraften sættes i saa stærk Bevægelse, at de tærske Kornet; men man havde erfaret:

1) at Halmen gjerne vil vifle sig omkring Pleilerne,

2) at Axene pidstes fra Straaet uden at befries fra Rjærnerne, og

3) at Pleilerne ofte ville gaae løse ved deres Centrumer.

Naar Virkningen af en Tærskemaskine skal bestemmes, bør den Mængde Straa, som gaaer igennem Maskinen, og ikke det Korn, som tærskes ud, lægges til Grund for Bedømmelsen.

Man ansaae det nu i Sverrig for en Forbedring ved Tærskemaskinerne, at tage Balsjerne bort og lade Trommelen pidste Sæden imod en Beklædning, som dækker i det mindste $\frac{2}{3}$ af Peripherien. Paa denne Maade gaaer Maskinen lettere og tærsker fuldkommen saa reent som ved Hjælp af Balsjerne, naar kun den Karl, som lægger Sæden i Maskinen, sørger for at saadant steer jævnt. I visse Egne af Sverrig, f. Ex.

paa Gothland, anvendes Tærskemaskiner næsten af hver Bonde.

Af Haffelsmaskiner roste Nogle den Albanffe med 3 paa et Svinghjul befæstede Knive og lignende Constructioner, medens Andre antog den sædvanlige og navnlig den store Mecklenborgffe Haffelseskifte til Haandkraft for den mest hensigtsmæssige.

Nr. 5. Er det under alle Omstændigheder befundet godt, om Efteraaret at fælde og behandle den Jord, som skal besaaes med Baarsæd, saaledes, at denne det følgende Foraar kan saaes paa aaben Vinterfure?

Dette blev besvaret med „Nei, ikke paa alle, men vel paa mange Steder.“ Sagen beroede for meget paa locale Forhold, til at kunne debatteres i en saa stor Forsamling.

Nr. 6. Hvilke Erfaringer kunne meddeles over Virkningen af forskjellige Planter's Redpløining til Gjødning? (f. Ex. Viffer, Roeklade m. fl.) Er *Madia sativa* bleven forsøgt hertil og hvorledes har den virket?

Paa let Sandjord anførtes god Virkning af at pløie Rug ned i det Dieblif, den vilde stride ud, derefter at lægge Kartofler og efter disse igjen Rug; paa denne Maade vil ikke som ellers et heelt Aar gaae hen med at faae Jorden gjødet. Paa god Jord havde man med Held forsøgt Raps til Grøngjødning. Boghvede bliver hyppigt og med Held brugt til Redpløining paa Jord, som ikke staaer i høi Cultur. Dette Factum

modsiges Fischers Bemærkning: „at den Jord, som er for mager til at give godt Korn, heller ikke skulde kunne give andre kraftige Planter til Grøngjødning“. Thær gif derimod saa vidt til den modsatte Yderlighed, at en nedploiet Afgrøde af grøn Rug skulde give Jorden mere Kraft end den behøvede til en derpaa følgende Afgrøde af moden Rug (!?).

Den største Virkning havde man dog hidtil sporet af den hvide Lupin paa Sandjord; det var stundom vanskeligt at faae den moden til Udsæd, men Exempler anførtes dog paa, at den i gunstige Aar kan modnes temmelig nordlig. Efter nedploiede Lupiner skulle Kartofler lykkes ganske fortræffeligt; dog bør derved altid iagttages, at de Planter, som ploies ned til Gjødning, ei ploies tørre men vaade ned, ellers vil man ikke spore betydelig Virkning af dem. En i denne Henseende begaaet Feil kunde maaskee forklare det ellers mærkelige Factum, som blev anført fra Rhineggen, at Korn, saet efter *Madia sativa*, havde spiret og var kommet op, men igjen visnet. Schweiger troede, at denne Virkning ogsaa lod sig forklare deraf, at det Grønne var blevet nedploiet for seent paa Aaret; Jorden var bleven huul under den deri saaede Vintersæd, og Frostens havde derfor skadet den om Foraaret. Han anbefalede at dyrke en Blanding af Spergel og *Madia* til Grøngjødning. Kresser havde forsøgt at ploie *Madia* ned, og havde ingen Forskiel kunnet see paa den saaledes grøngjødede Jord og den, som han ved Siden deraf havde gjødet med animalsk Gjødning.

Nr. 7. Har Gjødning med Kogsalt eller Svovlsyre nogetsteds i Tydskland viist særdeles Virkning, og vilde det i saa Henseende være af Bigtighed, at Prisen paa Kogsalt blev nedsat?

Det var især Herr Deconomiecommissair Linke fra Weissenfels, som i et langt, tildeels skriftligt Foredrag meddeelte sine Erfaringer om Anvendelsen og Virkningen af Svovlsyre paa Vegetationen. Denne Syre havde han forsøgt paa forskjellige Maader; saaledes havde han f. Ex. anvendt 1 Deel Svovlsyre, fortyndet med 500 Dele Vand, til Cerealier, og 1 Deel af samme Syre med 1000 Dele Vand til Diadelphister. Med en Vandkande havde han gydet denne Blanding paa den tilfaaede Jord, og paa denne Maade var der gaaet omtrent 2 $\mathcal{R}$ Svovlsyre til een Preussisk Morgen Land. En anden Gang havde han fortyndet 2 Rod Syre med 20 Kander Vand, dermed vædet 4 Berl. Scheffel Aske (efter Brunkuls-Tøv), ladet denne staae 6 Timer i Hob og tage Varme, og derpaa benytte Asken til Overgjødning. Asken var bleven saa varm i Bunden, at han ikke kunde holde Haanden i den; der havde udviklet sig Svovlvandstofgas af Blandingen, og de Klumper, som i Begyndelsen dannede sig i Asken, opløstes efter 6 Timers Forløb. Samme Syre, fortyndet med 1000 Dele Vand, havde givet omtrent 20 Procent mere Hø (Saltsyre kun 8 Procent mere), 25 Procent mere Lucerne, 33 Procent flere Urter; den saaledes vandede Esparcette havde

givet $3\frac{1}{2}$ Centner, medens et lige saa stort Areal uden Blanding kun havde givet $2\frac{1}{8}$ Centner. Den vandede Rug (med $\frac{1}{500}$ Deel Syre) forholdt sig i Straaet til den uvandede = 137:112, og Kærnerne havde givet et Plus af 2 Scheffel 3 Mezer eller omtrent 40 Procent mere, og vare derhos fuldkomnere. Tages $\frac{1}{500}$ Syre til Bladværter, blive disse for yppige. Maa-
 skee, sagde man, hidrører Svovlsyrens Virkning derfra, at den danner Gyps med den i Agerjorden værende kulsure Kalk, thi Virkningen synes at være størst paa merglet Jord. Dog modsiges denne Hypothese af andre Forsøg, som synes at vise, at Virkningen af Saltsyre omtrent skulde forholde sig til den af Svovlsyre som disse to Syrers forskjellige specifikke Vægt. I München har man begyndt at anstille Forsøg med at lædske Udsæden med de fortyndede Syrer og derpaa at stille Kærnerne ad ved Hjælp af Aske eller Kalk som sædvanligt. Paa andre Steder ere comparative Forsøg anstillede med Gyps ved Siden af anvendt fortyndet Svovlsyre i det Forhold af 2 Lod Syre til 8 Rander Vand; Gypsen var der befundet virksomst. Om saa er, vil det altsaa komme til at beroe paa Forholdet imellem Priserne paa Gyps og Svovlsyre, om man bør give det ene eller det andet Fortrinnet. I hvert Tilfælde maa man ikke betragte Syren som Gjødning, men kun som et pirrende Middel for Planterne, hvilke i lige fuldt Maal, om ikke endnu mere, trænge til Gjødning ved Siden af Syren. Fortyndet Phosphorsyre er forsøgt i Haver, f. Ex. til Agurker, men hidtil uden Virkning.

Nr. 8. Under hvilke Forhold maa det ansees for oeconomisk rigtigt, at anvende animalisk Gødning paa gamle Enge?

At stroe Gødning i dens sædvanlige Form paa Enge, vil sjelden findes raadeligt, deels fordi man maa antage, at en ikke ubetydelig Deel deraf fordunster, deels fordi den i alt Fald ikke vil lønne sig saa godt paa Engbund som paa Agerjord (med mindre man har Overflodighed paa Gødning).

Derimod bør Compost anvendes, helst saadan som beredes af gammel Jord m. m., hvorpaa Urin jevnlig fjøres ud; ogsaa den flydende Urin selv blev anbefalet især i fortyndet Tilstand (Gülle, Jauche). Den stærkeste Virkning har man dog sporet af — hvor der findes Vandingsanlæg — at lægge Gødning i det Reservoir, hvorfra Vandet flyder ned over Engene. Forresten bekræftede baade den gamle Amtsraad Karbe og flere von Thünens Erfaringer, at gamle Enge, som af Mangel paa Vand ere i Aftagende, ikke ved nogensomhelst andre kunstige Midler end ved Vanding kunne bringes til stadig Frugtbarhed.

Nr. 9. Have Biffer eller Biffehavre, saaet i friskgjødet Brakjord, skadelig Indflydelse paa den derefter følgende Vintersæd eller Raps?

Mange Landmænd yttrede sig over dette Spørgsmaal og syntes at være enige i, at Svaret maatte blive relativt. Saaledes anførte Koppe f. Ex. at

Marssjorden i Oderbruch absolut giver Veiesæd af Rug og Hvede, naar disse dyrkes i reen Brak, hvorfor man i hans Egn ikke anvendte denne uden for Vinterraps. Thær og Flere anførte, hvorledes man i Tydskland paa mange Steder med Held anvender det Norfolkiske Firevangsbrug med Rodfrugter, Byg, Kløver og Rug eller Hvede; at Rugen der stadigt dyrkes efter Kløver og ofte lykkes fortræffeligt, og at det væsentlig beroer paa, at Kløverstubben fældes saa tidlig, at den kan faae Tid til at raadne og at Jorden kan blive beqvem forinden Vintersæden nedlægges i den. Den Afgrøde, som bjerges tidligst, skader den følgende Vintersæd mindst, og der er derfor meget, som taler for Brugen af eenaarig Kløver. Andre indvendte med Ret, at Vanskelighed stundom kan møde paa stiv Leerjord ved at faae Stubben fældet efter vedholdende Tørke. Den Grøde, som høstes grøn, skader mindre end den, som bliver moden; dog skal Balmue efterlade Jorden i en for Vintersæd ualmindelig beqvem Tilstand. Jo kortere Sommeren er og jo tidligere Vintersæden bør lægges i Jorden, desto vanskeligere bliver det at dyrke nogensomhelst Frugt for Vintersæd, og dette er Aarsag i, at man i de mellemste og nordlige Provindsler af Sverrig sjelden dyrker Rug uden efter reen Brak. Dersom en riig og sikker Afgrøde af Vintersæd efter reen Brak ved rigtig Beregning virkelig findes at give større Netto-Revenue end en middelmaadig Vintersædsavl med Tillæg af den Sommeren før avlede Biskehavre (eller anden Forfrugt) til Hø, saa taler

en saadan Erfaring afgjørende for den første Fremgangsmåde. Paa denne Maade lader sig stundom det for Sydboen ufattelige Lovangsbrug (Brak, Vintersæd, Brak, Vintersæd o. s. fr.) nogenledes forsvare, og dette sidste vil i Sverrig neppe gaae af Brug, førend stærk Gjødning og dyb Ploining gjør Jorden saa ffjor, at den til enhver Tid kan sælbes og gøres fuldkommen beqvem til at modtage Vintersæden.

Nr. 10. Ere der nogle af de nye Sædearter, man har forsøgt, som fortjene at anbefales?

I Ungarn skal man med særdeles Held have dyrket et Slags americanst Rug, som man der giver Navnet Løbe-Rug, fordi den opnaaer en ualmindelig Længde; den samme er med Held bleven forsøgt i Sachsen, breder sig stærkt om Esteraaret, naar den saaes tidligt, og kan derved bringes til ligesaa tidlig Modenhed som anden Rug. Denne og andre Varieteter udarte ofte ved at dyrkes paa Jord, som ikke passer desto bedre for dem, og dette er formodentlig en af de vigtigste Aarsager, hvorfor Mange ofte nødes til at hente nyt Sædeforn fra andre Egne. Imidlertid vilde man vide, at Rug udarter mindre, naar man stedse vil iagttage at saae saa megen gammel Rug, som behøves, for derefter at høste næste Aars Sæderug. Flere nye Varieteter vilde maaskee findes gode, dersom man behandlede Jorden godt til dem; men det gaaer ofte saa, at man antager det bedre Sædeforn for at kunne tage tiltakke med mindre god Behandling.

Hvede lykkes sjelden godt i Sachsen, men iblandt dens forskjellige Varieteter synes den hvide engelske Hvede der at være mindst udsat for Misvært. Grev Reventlow med flere roste Whittington-Hveden*) som i England selv ansees for baade at give mere i Skjæp-
pen, og at taale Vinteren bedre. Den skal ogsaa lyk-
kes ret godt i Erzgebirge, og holder efter Wanicks
Mening kun lidt Stivelse men megen Kleber. Den hvide Hvede er sværere end den brune, mere
tyndskallet og skal af Englænderne betales med 1 Mk.
Ert. dyrere for Tonden end den brune Hvede. Paa
falkholdig Jord skal der sjeldnere findes Brand i Hve-
den, men forresten skulle de hvide Hvedesorter i Almin-
delighed være mere udsatte for Røst og Brand end
de brune, og kunne navnlig ei taale at saaes i Nær-
heden af Træer. Ogsaa Talavera-Hvede er forsøgt i
Bayern, men igjen affaffet, fordi Møllerne havde van-
skeligt ved at male den. Det bemærkedes overhovedet,
at hvid Hvede og glasagtig Hvede vel ere tungest og
give mere Meel end den brune, men at de behøve
skarpere Møllestens for at males godt. Paa den Be-
mærkning, at Booth ikke mere anførte disse nævnte
Hvedesorter i sit Catalog, svarede han, at dette ikke var
en Følge af nogen ufordeelig Dom over dem, men
fordi han som Kjøbmand stedse maatte beslutte sig paa
noget Nyt; han bemærkede endvidere, at Jorden har

*) Prover, som Ref. havde taget med til Forsamlingen, af
Grev Lerches Køl paa Lerchenborg, baade af Whittington-
Hvede og Chevalier-Byg, fandt der meget Bisald.

meget stor Indflydelse paa de forskjellige Kornsorters Trivselighed. Dersom Enhver vilde være opmærksom paa de Varieteter og Afvigelser, som forekomme paa hans Kornmark, vilde han, ved at samle Arene af flige fra Mængden afvigende, men indbyrdes overeensstemmende Planter, let kunne danne Varieteter, som sandsynlig vilde blive sikkrere og ikke let udarte. Proponenten var af den Formening, at dersom tydske Landmænd omfattede denne Sag med Interesse, vilde de hverken behøve at hente Byg fra Himalaya, Havre fra Siberien eller Rodvæxter fra England og Rug fra Østersøens Kyster.

Da der blev Tale om Byg, hørtes flere og mangeaarige Erfaringer om Himalaya-Byg, som havde givet forskjellige Resultater, men overalt er blevet befundet mindre sikfert og vanskeligere at tørstke. Halmen ædes ikke gjerne af Creaturene, men Kærnen skal efter Schweigers Udsagn give det bedste *M.* Bayrerne fordre toradet Byg til Malt og bruge den skalløse eller nøgne Byg til Grønfoder. Flere Landmænds Udsagn bekræfte den gamle Erfaring, at Byg, som dyrkes efter Faaregjødning eller overhovedet i nygjødte Jord, ikke bliver godt til Malt. Forsøg med Jerusalem's Byg have givet det Resultat, at dette blandt alle Sorter toradet Byg er mindst tilbøieligt til Leiesæd, og derfor kan være at anbefale paa meget frugtbar Jord: den Feil blev dog anmærket, at Arene let slaaes fra Straaet. Koppe angav paa 1 Magdeburger Morgen i Oderbruch at have efter een Berliner-Scheffel Udsæd avlet 24

Scheffel Jerusalems Byg (à 82 $\mathcal{R}$) + 27 Centner Straa. Samme Slags Byg skal ogsaa dyrkes mere og mere i Egnen af Dresden. Schweiger ansaae det for at være en i botanisk Henseende mere distingeret Varietet, *Hordeum distichon erectum*, medens f. Ex. Chevalierbyg ikke var andet end en Varietet af *Hordeum distichon nutans*; den forrige skulde derfor efter hans Formening være mindre udsat for at udarte.

I Egnen af Waldenburg dyrkes russisk Havre under forskjellige Navne; meest kaldes den Flederwisch og skal give ualmindelig riig Afgrøde.

Fanehavren giver længere Straa, men mindre svære Kjørner end f. Ex. den sorte Havre, som man skal have faaet fra Sverrig. Man har især fundet denne sidste Varietet god paa fugtig Grund, men beklager, at den let udarter til at blive hvid og tykfsallet.

Bed Charand havde man havt indtil 191 Kjørner i en saadan Havrevippe. Grev Reventlow anbefalede Kamschatka-Havre, som hos ham har viist følgende Fortrin: at modnes tidligere, falde mindre af, ikke spire saa let paa Marken, og at den i Vægt har forholdt sig til anden Havre = 162:140; men den skal blive fortere i Straaet.

Nr. 11. Under hvilke Omstændigheder har bredsaaet Raps Fortrin for den radsaaede; har Nogen anstillet comparative Forsøg hermed og med hvilke Resultater?

Angivelserne vare meget forskellige, idet Nogle anførte, at radsaaet Raps var mere udsat for Insekter,

Andre at den var fortrinlig i tørre, men daarligere i vaade Aar. Dog syntes man at være enig i, at Radsfaaening kun bør anvendes for Vinter- og ikke for Sommer-Raps; den bør hyppes om Foraaret, naar den skal give bedre Resultater end den bredsaede, men rigtig behandlet kan den give større Udbytte endog i Forhold = 13:9.

Nr. 12. Hvorledes bør en Mark, hvor Vinterrapsen om Foraaret gaaer ud, rigtigst benyttes, for at Jorden kan blive skiftet til i Efteraaret at besaaes med Vintersæd.

Forsøg bleve omtalte, som en Herr von Kirchenspauer skal have anstillet i Nærheden af Dresden, hvor saadan Rapsjord har givet udmærket Balmue og derefter god Vintersæd. Forresten antage flere, at det var sikkest og derfor rigtigst at saae Grønsoder, som det, der tidligst kan bringes fra Marken. Sommerriis er ikke sikker nok, men kan stundom give den største Penge-Indtægt; dog er Dodder (*Myagrurn sativum*) forsaavidt at foretrække, som den er sikkrere og kan høstes før. I Mecklenborg vælger man som oftest at saae Urter. Baron von Malzan fra Penzlin i Mecklenburg antog, at man for at saae bedre Udsæd af Raps, burde gemme Frøet i Skallerne og stedse saae gammel Raps. Han tog Anledning til at nævne analoge Facta med Høfrø, som skal blive desto bedre, jo længere man gemmer det i Knevelen; han anførte Exempel paa, at saadant Frø, som i Sække var blevet ophængt paa et varmt og tørt Sted i 7 Aar, havde

viist sig langt bedre end det Rigaiske Frø. I Hannover skulle 10 Landmænd nu have fortsat Forsøg hermed i 10 Aar, og Resultaterne synes paa det bestemteste at afgjøre, at selvavlet Hørfø, som glemmes over i Knevlerne (NB. vel modent) giver ligesaa god Hør som det Rigaiske Frø, og navnlig bliver Hørrø desto bedre, jo ældre Frøet er. Comparative Forsøg bleve ogsaa nævnede, hvor tørret Hørfø havde givet en 6 Tommer længere Stængel end lignende Frø, som ikke havde været tørret. Den, som vil lade sit Hørfø blive fuldkommen modent paa Roden, og derefter behandle det rigtigt, vil stedse vinde saa meget derved, at det Tab, Taven lider, eller det som Taven bliver mindre værd ved at Frøet modnes, ikke vil kunne komme i Betragtning.

Nr. 13. Hvorledes kan man udrydde Brombær-Ris af Agerjorden?

Vaaskørt Eng- eller Torve-Jord og stærkere Gjødning ved Siden af dybere Pløining, ødelægger Brombær-Planterne i faa Aar.

B.

I Sectionen for Dvægavl

blev først bemærket, at det maatte synes underligt, at der i den forædlede Faareavls Hjem, Sachsen, ikke i Forsamlingen havde dannet sig en særskilt Section for Faareavlen. Men dertil blev svaret, at man helst vilde debattere de faa Spørgsmaal, som angik Faareavlen, i den større Section for Dvægavl, hvor de to

Herrer, som ledede Forhandlingerne, Thaer og Wanick, repræsenterede de forskjellige Faareracers Interesser, den første Electoral, den sidste Nigretti-Faarets.

Nr. 1. Har Nogen, i Dvercensstemmelse med det ved den Stuttgarter Forsamling udtalte Ønske, anstillet Forsøg med, hvorvidt det samme Foder, anvendt til større eller mindre Creature, giver forskjellige Resultater, navnlig i Henseende til Mælken, eller med andre Ord, dersom **een stor Ko** veier ligesaa meget som **to smaae**, og disse sidste tilsammen ikke faae mere Foder end den ene store, hvilken af Parterne giver da meest Mælk?

Paa dette interessante Spørgsmaal blev i Forsamlingen igrunnen ikke udtalt Svar eller Erfaringer fra flere end eet Sted, nemlig fra Souzaie ved Lyon, hvor Rivier jevnlig skal have veiet Dyrene og daglig veiet det Foder, de fortærede, og Resultatet blev, at Producterne af Mælk og Kjød afgjørende skulle have talt til Fordeel for det smaae Dvæg. Det indvændtes, at Slagterne ikke betale et Slagterhoved alene efter Bægten, men desuden give noget oven i Kjøbet for Storrelsen. Andre bemærkede, at man vel har Maal og Bægt, men ingen Maalestof for Dyrenes Temperament, og dette har megen Indflydelse paa deres forskjellige Trivelighed ved samme Foder; man vilde dermed vise, hvor vanskeligt det var at anstille sikre Forsøg med Foderets Virkning paa Dyrene. En

constant Race Dvæg er en Hovedsag, og naar man har den, bør Tillæg vælges ublandet af de bedste Individider. Størrelsen bør meest rette sig efter Foderet og navnlig efter de federe eller magrere Græsgange. Individider af forskjellige Dvæggracer forvandle lige Dvantiteter af samme Slags Foder til Producter af meget forskjellig Qualitet; saaledes give Bjergracerne f. Ex. federe Mælk end Marsskøer o. s. v. Herr Vogge fra Ziersdorff i Mecklenborg benyttede denne Leilighed til en særdeles Lovtale over de engelske Ayrshire-Køer, som han i flere Aar har været i Besiddelse af, og hvormed han haabede snart at kunne forsyne Andre.

Nogle vilde opstille den Hypothese, som dog vistnok ikke er grundet, at Mælkfrigheden hos Køerne mere skulde være en Følge af Opsødningen end af Race-Egenskaber; der anførtes flere Facta til Forsvar for denne Sætning, som f. Ex. at, naar en Kalv af en god Mælkko bliver fodret saa stærkt i 2 paa 3die Aar, at den bliver feed, forinden den sig tidlig yttrende Kjønndrift tilfredsstilles, saa bliver den ofte gold, og selv dersom den kælver, skal der sjelden blive nogen god Mælkko af den. Smaaee Huusmands-Køer give stundom mere Mælk i Spanden end de smukkeste og største Herregaards-Køer; dette er et Factum, som maastee staaer i nogen Forbindelse med det Foregaaende. Man var enig i, at den, som vil besitte sig paa gode Mælkøer, bør søge at uddanne Mælke-Organerne saa tidlig som muligt; derfor skal det være af Bigtighed at lade den første Kalv patte længe; men man

bor ikke lægge den første Kalv til efter en saadan Dvie, fordi den sjelden fødes og næres kraftigt nok i Moderens endnu ikke fuldkommen udviklede Liv. Endvidere gjordes den Bemærkning, at lunfent Foder, varme Stalde og Mørke (?) virke fordelagtigt paa Mælken's Secretion.

I et større Hollænderi, hvor Køerne vare temmelig ligestore, var Mælken bleven maalt efter hver Ko hele Aaret om, og de bedste Køer havde givet over 2000 Potter Mælk, medens de daarligste knapt gave 1000 Potter; Køerne havde vel gaaet paa Græs om Sommeren, hvorfor det altsaa ikke lod sig afgjøre, om den ene Ko havde ædt mere end den anden, men Givterne havde i det mindste været lige store og paa ingen Maade afmaalte efter Køernes Størrelse. Da Mælkrigheden i dette Hollænderi nu ingenlunde stod i directe Forhold til Kroppenes Størrelse, saa syntes dette at tale for, at der er mere Fordeel ved at holde smaae end store Køer. Det Foder, de behøve, staaer om ei altid, dog i Almindelighed i Forhold til Kroppens Vægt. Overhovedet opmuntredes til Anvendelse af Prøvemælkning og Flødemaalere for at komme til bestemt Kundskab om de bedste Mælk Køer.

Nr. 2. Naar det Vand man har, ikke er i stand til at vadske Ulden reen paa Faarene, hvilken Maade er da den rigtigste og meest oeconomiske til at vadske Ulden uden at angribe Faarene for meget?

Pogge gav interessante Dplysninger herom; han

havde i flere Aar anvendt en stor Sprøite, hvorved han havde gjort det muligt at vadske flere Hundrede Faar paa een Dag. Manipulationen beskrev han paa følgende Maade: Faarene svømmes om Aftenen som sædvanlig; næste Dag tages hvert Faar af 2 Karle, som staae paa et stort Brædegulv med store Skjoldstind foran sig; Faaret holdes 6 à 8 Skridt fra Sprøitens Pibe, for at Straalen ikke skal virke for voldsomt, og to Karle pumpe da, medens de to andre vende og dreie Faaret saaledes, at Vandstraalen kommer til at virke overalt. Pogge anførte endvidere, at den Fabrikant, som kjøbte Ulden, havde, da han hørte paa hvilken Maade den var bleven vadsket, yttret Misfornoieelse med den, under Paaskud af, at den baade var for tør og vanskelig at behandle i Fabrikvadsken. Heldigviis havde Uldens hvide Farve ved Siden af dens eiendommelige Godhed, snart skaffet den andre Kjøbere, og disses Udsagn havde snart overbeviist P. om det Ugrundede i den første Kjøbers Udsagn, som vistnok alene har havt til Hensigt at dable Baren for at faae den for godt Kjøb. Der blev imidlertid gjort flere Indvendinger imod det Hensigtsmæssige i at anvende Pogges Methode; saaledes var f. Ex. von Thadden fra Pommern af den Formening, at Pogges Maade at vadske paa var en Plage (Quälerei) baade for Folk og Faar; Straalen virkede for voldsomt, meente han, og Arbeidet gik for langsomt frahaanden; han foreslog, efter sin Erfaring, at sætte 12—15 Faar tæt sammen i en Bugt og at dele Straalen saaledes,

at den virkede mindre intensiøst paa eet Sted; paa den Maade vilde man i det mindste kunne faae den største Deel af Ulden vadsket reen med Sprøiten. Flere Medlemmer gjorde opmærksom paa, at Sprøitens Anvendelse i alt Fald var vigtig, da man dertil behøver mindre Vand og i Nødsfald kan anvende Brøndvand til Faarevadsf. Det vil næsten være nødvendigt at lade Faarene svømme igjen efter Sprøitningen, for at faae Ulden til at forme sig til dens naturlige Stape-ler, som ved Sprøitens Kraft ere bragte i Uorden.

Thaer anbefalede istedetfor den voldsomme Sprøite et høitstaende Reservoir, som blev postet fuldt af Vand. I Bunden havde man anbragt en stor Tap, som, naar den blev aabnet, lod Vandet ved dets naturlige Tryk, og derfor med jevnere Kraft, strømme ud paa Faaret, som af 2 Karle blev holdt og vendt under Tappen. Denne Operation gjør i det mindste den dyre Sprøite overflødig (Pogge havde nemlig anført, at han leiede sin Sprøite ud til Faarevadsf, imod et Honorar af 4 Rd'r.). Endvidere gjordes den vistnok høist rigtige Bemærkning, at gode Electoral-Faar med letføseligt Uldfedt blive tilstrækkelig rene ved simpel Svømning; disses Uld vilde virkelig blive for tør d. v. s. tabe for meget af sin Vægt ved Sprøitevadsf, og denne sidste Operation maa derfor kun ansees for oeconomistt anvendelig ved Nigretti-Faar med seigt og klæbrigt Uldfedt, som ikke uden Hjælp af Sprøiter kunne blive rene, med mindre man maatte anvende Sæbe, som dog blev for kostbart.

Nr. 3. Har Noget bragt i Erfaring, at-gypset Klover som Grønfoder eller Hø har været skadelig eller frembragt Sygdom hos Køer eller Faar?

Derfom flig Klover frembringer Trommesyge o. dsl., faa hidrører dette fra Kloverens Yppighed og ingenlunde umiddelbart fra Gypsen. Karbe gjorde den praktiske Bemærkning, at, hvor man frygter for at ung Klover, som voxer yppigt imellem Stubben, skal være farlig, der bør man lade en høi Stub staae, som vil hindre Faarene og endnu mere Køerne fra at æde for hurtigt, hvorved Faren bliver mindre.

Nr. 4. For at sammenligne og bedømme det forskjellige Foders nærende Kraft, har man opstillet visse Regler, hvorefter det kunde reduceres; hvilke Mangler ere fundne ved dem? — og navnlig er Begrebet Høværdis, som hidtil er blevet lagt til Grund for Reductionerne af Foderets Værdi, ikke meget relativt? Behøver denne Maalestok ikke en grundigere Bestemmelse?

Nogle vilde have Kloverhø istedetfor Enghø, paa Grund af, at det i Almindelighed skulde være af mere eensartet Bessaffenhed; Andre bestred dette, fordi Kloverhøets Kraft og Værdi, mere end Enghøets, berocr paa Bjergningen; Kloveren kan lettere miste sine Blade, og Stænglerne ere ikke meget værd. Derimod burde man under Enghø stedse forstaae Hø fra høit-

liggende Enge, da dette varierer mindre. Lucerne-Hø blev foreslaaet, men forkastet. Krigsraad Menzel opstillede Kartofler som Maalestof, men baade er deres Vægt meget forskjellig (kan afvige imellem 97 og 112 $\mathcal{Z}$ pr. Berliner Scheffel) og deres nærende Kraft varierer endnu mere, eftersom de indeholde mere eller mindre Stivelse. Professor Körte har ved at undersøge 50 Varieteter af Kartofler fundet, at Stivelsens Mængde varierer imellem 5 og 15 Procent. Dr. Heine troede, at man helst burde vælge den Maalestof, som har den største specifikke Vægt, det vil sige den, som i det mindste Volumen indeholder den største Vægt; derfor foreslog han Hvede. Derimod indvendte Thaer, at Hvede var udsat for Sygdomme, som just forandrede dens specifikke Vægt; i den Henseende var Rug dog bedre, Rugen havde desuden Ancienniteten for sig, den var allerede lagt til Grund for saare mange Beregninger, og navnlig havde den skarpsindige Bloch i sine Skrifter og senest i sit classiske Værk „Mittheilungen landwirthschaftlicher Erfahrungen“ reduceret Alt til Værdien af Rug. Man bemærkede dog, at det vilde være sikkrere i saa Henseende at vælge en vis Vægt f. Ex. 100 $\mathcal{Z}$ Rug til Maalestof, end f. Ex. en Skjeppe Rug. Slige Sammenligninger vilde dog altid medføre Vanffeligheder og end ikke altid være rigtige. Som et Exempel derpaa blev anført, at Runkelroer udgjøre et fortrinligt og nærende Foder til almindelig Brug, men egne sig ikke til Fodning, som udfordrer en utrolig Mængde af dem.

Naar $\frac{1}{2}$ B Rug eengang for alle antages = 1 B sædvanligt godt Hø, saa blev det, formeente Nogle, ligegyldigt om Foderværdi udtaltes efter Rug eller Hø-Værdi, og de Fleste udtalte sig da for Høet, fordi denne Maalestof gjorde Begrebet mere let fatteligt for Mængden; eller, man kunde i det daglige praktiske Liv tale om Hø-værdi, men derfor i Skrift, om man saa vilde, beholde det Udtryk „Rugværdi“, man kunde da tale om forskjelligt Hø af N. N. Rugværdi. I alt Fald erklærede man det for meget ønskeligt, at Forsøg maatte blive anstillede (helst i forskjellige Egne) med at fodre Rug og Hø ved Siden af hinanden. Ved den Leilighed vilde det komme meget an paa, hvorledes Rugen fodres, og man opfattede det Spørgsmaal, om Kjærnen helst burde grutes eller fodres heel? — Det første blev antaget for det Rigtigste og tilføiet, at Grut burde anvendes ved Siden af Rughalms Haffelse. Ruers antog $2\frac{1}{2}$ B sædvanligt Hø = 1 B Rug, hvorimod forskjellige andre Anskuelser gjorde sig gjældende. Pabst udtalte sig for Rugværdi, men meente, at denne i Almindelighed blev anslaaet for høit, navnlig som Hestefoder. Karbe foreslog Havre som den Kjærne, der bedst passede til comparative Forsøg, fordi de forskjellige Huusdyr bedst taale dette Foder; man burde efter hans Formening fodre den i Straaet (eller dog tilligemed Havrehalm) og derefter kunde Havrekjærnen, om man saa vilde, reduceres til Rug efter et vist Forhold som han foreslog = 7 : 9.

En af de største Banskkeligheder, som møde ved deslige Forsøg, er at Dyrenes Mave saa at sige bliver kjed af fortsat Nydelse af eet Slags Foder, naar dette gives udelukkende; blandt Kornsorterne møder denne Banskkelighed vel mindst ved Havre, men allerbedst kunne Dyrene dog taale at fodres udelukkende med Hø, og dette talte unægtelig for Høværdi.

Man kom forresten ikke til noget bestemt Resultat og kunde ikke blive enig om at antage nogen almindelig gjældende Regel eller Maalestof for de omtalte Reductioner.

Nr. 5. Det Spørgsmaal, om det maatte anses fordeeligst at dyrke Jorden med Heste eller Stude? blev erklæret for saa localt, at det ikke var muligt at give noget fyldestgjørende Svar derpaa.

Nr. 6. Har den usædvanlige tørre Sommer 1842 viist nogen særdeles Indflydelse paa Dyrenes Sundheds-Tilstand?

Angaaende Køerne bemærkedes, at usædvanlig mange havde kastet. Miltbrand havde i visse Egne indfundet sig hyppigere, formodentlig af Mangel paa godt Vand. Ogsaa vilde man have erfaret, at den saakaldte „Knochenbrüchigkeit“ var stærkere; denne Sygdom anrettede især Udældgæller i Rhin-Egnene, hvor den ene og alene angreb Malkesøer; den blev erklæret for ikke smitsom, og Badning med koldt Vand for et af de virksomste Midler imod den. Overalt klagede man over mindre Smør som en naturlig Folge af mindre Græs.

Paa Faarene havde Tørken i Almindelighed ikke virket skadeligt, tværtimod havde disse paa de fleste Steder holdt sig ualmindelig friske; dog klagedes fra nogle Egne over hyppige Tab af „Blutschlag”. Denne Sygdom skal ofte indtræffe, naar Faarene hastigt komme fra yppig Græsgang over paa en magrere, f. Ex. fra Marck op paa tilgrændsende sandige Marker. Paa stærkere Jord kunde man maaskee forklare denne Virkning deraf, at mange Ranunculus-Arter trives bedre og komme i større Mængde frem i tørre Somre end ellers; naar Græsningen da forresten er meget knap, tvinges Faarene til at æde denne dem altid skadelige Plante, som kun Hunger kan bringe dem til at rore.

Nr. 7. Hvilke Erfaringer har man sidste Vinter, da der næsten overalt herskede Fodermangel, samlet over forskellige Surrogaters Anvendelse, og hvilken Indflydelse have disse haft paa Dyrenes Sundhed?

Raps- og især Rüb-Straa, naar det ikke er meget stivt, ansaaes af Nogle for ligesaa godt som, om ikke bedre end Rughalm, fornemmelig for Faar. Skallerne bleve almindelig roste som et godt Foder for Røer, naar de gives fugtige (med Oliemeel, Grut eller deslige). Der blev talt meget om at bruge Løv til Foder for Faar, og navnlig anførtes mange Exemp-ler herpaa fra Schlessien og Sverrig, hvor dette Surrogat anvendes ganske almindeligt. Nogle satte 1 $\mathcal{R}$ Egeløv = $\frac{1}{2}$ $\mathcal{R}$ Ho, men denne Hypothese blev bestridt af Andre, som ikke vilde erkjende Løvet for synderlig næ-

rende, men paastode, at det virkede meest som Medicin. Løvet af Poppel er anbefalede mest for Lam, som ved Siden deraf ikke skulle behøve saamegen Havre; Løvfodring skal desuden bevare dem tildeels imod Dreiesyge. Koppe bemærkede, at Løv hugst skader Træerne og koster forholdsvis for meget Arbejde, den vilde derfor kun være at anbefale i Nødsfald. Saadanne Forhold som i mange Egne af Sverrig og Norge, hvor Vinter-Foderet er knapt og Løvtræerne saa at sige uden Værdi, kunne dog gjøre en Undtagelse; — der hugges Træerne om, og det afhuggede Løv hænges i Bundter paa Grenene, hvor det tørres hurtigt. Poppel-Løv er især tilbøieligt til at mugne, derfor bør det ikke gjerne opbevares under Tag, men hellere sættes i gode Stafke ude under aaben Himmel. Forresten var der kun een Stemme om, at Løv, fodret med Maade, var sundt for alle Creature. Selv Fyrrenaale gnaves med Begjærlighed af Faarene, og bør gives dem, hvor man har Leilighed dertil; det er let at kjøre et Læs Fyrre-grene ind i Faarenes Gaard, hvor de da kunne æde saa lidt eller saa meget deraf som de lyst.

Olietager bleve meget anpriste til Fodring, og 100 $\mathcal{R}$ Raps-Olietager erklærede for lige saa nærende, som 1 Berliner Scheffel Byg; Olietager af Hørfro ansloges endnu høiere, og naar Olien ikke var presset for reent ud, kunde 100 $\mathcal{R}$ Rager antages = 100 $\mathcal{R}$ Byg; Schweiger regnede i Almindelighed 100 $\mathcal{R}$ Rager = 125 $\mathcal{R}$ Korn; paa hver Ko regnede han 2 $\mathcal{R}$ Rager om Dagen, udblødt med Vand ved Siden

af Haffelse. Dog tilføiede han den Bemærkning, at dette Aars Erfaring ikke saa ganske kan gjælde for alle Aar, thi sidste Aars Halm var saa udmærket god, at den maatte ansees for mere nærende end sædvanligt; dertil kom endvidere, at den var ualmindelig tør og trængte til at vædes, for at gjøres Dvæget behagelig; ellers vilde vel neppe en saa lille Portion som 2 $\mathcal{R}$ Oliefager om Dagen have været nok til en Ko. Han tog heraf Anledning til at advare imod at opstille Resultatet af eet enkelt Aars Forsøg som bestemt Erfaring. Flere anmærkede, at Smørret blev bittert eller dog mindre godt efter Fodring af Oliefager; men Koppe forsikrede, at, naar det Slags Foder ikke blev overdrevet, var Smørret ret velsmagende, i det mindste bildte han sig det ind.

Oliefagernes Godhed beroer væsentlig paa Kapsens og Hørfrøets Bestaffenhed, hvorledes disse have været behandlede paa Olie-møllen, at de ikke f. Ex. vare blevne forbrændte m. m. I alt Fald var man enig i, at, om ogsaa Ragerne virkelig findes saa nærende at de for saavidt kunne erstatte Kornet, vil dog hverken Mælk eller Smør blive saa velsmagende efter det første som efter det sidste Foder.

Det Spørgsmaal, hvorledes Ragerne af *Madia sativa* ere til Dvægsfoder, besvarede Koppe derhen, at de ere meget gode og gjerne ædes af Dvæget, men at de ikke ere meget nærende og veie kun lidt, 1 Scheffel = 50 $\mathcal{R}$, fordi Skallerne ere tykke. Stænglerne derimod ere for træagtige og have ikke synderlig Bærbi

til Foder. Fischer anførte dog, at Dvæget æder dem, naar de blandes imellem andet Foder.

Man tog heraf Anledning til at tale noget om Madia som Olievært. Nogle anførte, at en Wispel Madia-Frø giver omtrent $3\frac{1}{2}$ Centner Olie, men denne Olie blev ikke søgt af Kjøbmændene; den skal i alt Fald staae tilbage for Balsmue-Olie. Der vare ikke mange, som yndede denne Plante til Olie, men det Factum synes dog at tale for den, at dens Dyrkning har udbredt sig i Rhinpfalz.

Da Discussionen saaledes en Tid lang havde dreiet sig om de forskjellige Surrogater for Hø, udbrod Kjøbmand Behm fra Boitzenburg, som hidtil ikke var kommet til Orde over dette sit Indlings-*Thema*, i begejstret Lovtale over Morbærtræets Blade, som han ansaae for det bedste Surrogat af alle. Han fik Ordet i visse Minutter, og trakterede denne Forsamling ligesom den i Doberan med et Foredrag over Morbærbladenes Anvendelse baade i grøn og tørret Tilstand, til Foder for Køer og navnlig for Faar. Man burde derfor, sagde han, beplante sine Marker med Morbærtræer, saa vilde man ogsaa faae Veilighed til en udvidet Silkeavl, og paa denne Maade vilde „*Scienden, Vieh- und Schaf-Zucht*“ gaae Haand i Haand med hverandre; hvad Ormene levede kunde Huusdyrene fortære m.m. I Forbindelse hermed kan nævnes, at Behm ved Dyre-Skuet foreviste en Bødder, som han i længere Tid havde fodret alene med Morbærlov, for at bevise den Sætning, at Ulden derved

bliver, om end ikke til fuldkommen Silke, dog meget silkeagtig; ligeledes anførte samme Mand den Sætning, at naar Køer fodres med Morbærblade, bliver det af Mælken tjærnede Smør vel ikke Sukker, men overmaade sødt. Da den af Behm foreviste Bædder virkelig var et kraftigt Dyr og ingen værdige Concurrenter havde, tilkjendte man den en Præmie, med Tilføiende, „at denne ikke gaves for Uldens Skyld, men fordi Dyret havde en saa stærk Constitution, at det havde kunnet udholde saa mange Experimententer.“

Nr. 8. Er det under visse Forhold raadeligt at affkaffe Schæferier, hvor de allerede findes, og at lægge Køer til istedetfor dem? — og hvor?”

Besvarelsen af dette Spørgsmaal blev erklæret for at berøe saa meget paa locale Forhold, at det ikke var nogen passende Gjenstand for Debatter i Forsamlingen. Det beroede saare meget paa Producternes Priis, som her ikke lod sig sammenligne. Der blev i Forbigaaende opkastet det Spørgsmaal, hvorvidt Klovgræsning lider ved at benyttes af Faar? Dertil svarede de Fleste, at Kloveren ikke bør græsSES med Faar det første Efteraar; forresten syntes Andres Erfaringer og Udsagn at vise, at ogsaa dette kan berøe paa locale Forhold.

At indskrænke Faarenes Antal funde under nærværende Conjunctioner vist ofte være raadeligt, men i Almindelighed maatte man følge den gamle Regel, at

holde Faar paa mager og fort Græsning, men Køer paa den, som er kraftigere og mere yppig.

Denne Sammenligning imellem Faar og Køer gav Anledning til forffjellige Bemærkninger ved de sidste. Imellem Kreysfogs mange Bærker anbefalede man en Bog, som han 1843 skal have udgivet over Dvægavl. Malkesoen bør fodres extensivt og stedse have Bugen fuld, om ogsaa Foderet ikke er saa kraftigt, Fedevæg derimod bør have stærkere Næring i et mindre Volumen.

Nogle ansaae det for lettere, at finde gode Malkesøer, som tillige ere tjenlige til Lastdyr, end saadanne, som ere gode baade til at malke og til at fedes. Andres Erfaringer viste atter, at Køer sjelden malke syn-derlig i den Tid, de bruges til Arbeide.

Flere Exempler anførtes paa, hvorledes Menne-sket ved rigtigt Udvalg og Parring kan lede Naturen saa at sige hvorhen han vil. Naar saaledes Englæn-derne, som ere Mestere i „Thierzucht“, frembringe Haner med utrolig Muskelkraft og skikke de til deres Fægtninger, saa tør man ingenlunde antage, at det er Dvælsen alene, som kan styrke Musklene i denne høie Grad.

Deconomiecommisfair Schmidt fra Dschag begjæ-rede Ordet for at vise, at der var indtraadt en saadan Forvirring i den til Faareavlen og navnlig til Ulden hørende Technologie, at Landmændene havde meget vanskeligt ved at udtrykke sig forstaaeligt for hveran-dre; Begreberne om Kam- og Klæde-Uld behøvede

at gjøres bestemtere og klarere, og han ønskede derfor, at man vilde udstille Faar med saadan Uld, som kunde ansees for de to nævnte Producters Repræsentanter; han ansaae det ogsaa for høi Tid til at Tydsklands Schæferi=Ciere igjen samlede sig til en Forening og dannede et nyt Uld=Convent! Forslaget blev henviist til en Commission.

Booth uddeelte Frø af Heraclium Sibericum, som han anbefalede til Grønfoeder, hvor den kunde dyrkes paa dyb og velgjødet Jord.

C.

Af General=Forsamlingernes Forhandlinger og Taler kan mærkes Følgende:

Forsamlingen modtog Indbydelse til at bivaane en Concert og Bal (Torsdag Aften) i Staden Altenburgs Cassino=Selskab.

Der blev aflagt Regnskab for Anvendelsen af de i den Stuttgarter=Forsamling indkomne Pengebidrag.

De Medlemmers Navne bleve oplæste, som vare tilstede i Forsamlingen, enten som Affendte fra nogen Regjering eller som Repræsentanter for noget landoeconomist Selskab.

Herr Kammerherre Breitenbauch begjærede Ordet, og foreslog til Besparelse af Tid, at det ikke burde tillades Nogen i Forsamlingen at forelæse noget, som var trykt, ligesaa lidt som nogen lang skriftlig Afhandling. Det gjaldt her, sagde han, mest om at give Keilighed til mundtlige Meddelelser og Debatter, for

om muligt at bringe Eenhed tilveie i mange fra hinanden afvigende Anskuelser; man var nu efter Martusfinders Forløb ikke engang bleven enig om Spørgsmaal, som burde findes besvarede i Agerdyrningens ABC. Allerede Virgil anbefalede Frugtverel-Principet, og dettes Fortrin var endnu saa lidt afgjort, at det første Spørgsmaal til Agerdyrnings-Sectionen iaar er om Grunden, hvorfor mangen en tænkende Landmand endnu giver Trevangsbruget Fortrin for Frugtverelen. Han erindrede om, at Cato allerede raadede til dyb Pløining, og selv dette vigtige Spørgsmaal var hidtil ikke afgjort; man kunde næsten forledes til at tabe Modet, naar man af Tale og Skrift overbeviste sig om den endnu herskende Mangel paa Klarhed. Hvor saa sikkert Resultater vare hidtil blevene Frugter af saa mange Aars møisommelige Erfaringer! Aarsagen, vedblev Taleren, laae ikke i Mangel paa Intelligens eller deri, at skarpsindigt tænkende og udmærkede Mænd af Faget ikke havde befattet sig med slige Spørgsmaal; nei, Grunden maatte (foruden de Banfeligheder, som forskjellige locale Forhold førte med sig) fornemmelig søges i:

1) at mangfoldige Erfaringer, som burde have udgjort Grundstene eller dog Materiale til den ønskelige faste Bygning, ere blevene lagte i Graven med deres Dphav, fordi de ikke bleve udtalte og meddeelte et større Publicum.

2) Mangel paa rigtig anstillede comparative Forsøg. Taleren indrømmede, at slige Forsøg kostede Penge, men foreslog:

- a) At Medlemmerne i Forsamlingen burde søge, hver i sit Fødeland, at stemme Regjeringen for Anlæg af Forsøgsgaarde med indsigtsfuld Bestyrelse (ikke Mønstergaarde, som kun have local Interesse); en saadan Forsøgsgaard burde efter hans Formening ikke have noget meget stort Omfang, men en hensigtsmæssig Indretning og Frihed til kun at bringe de relative Indtægter og ikke de absolute i Betragtning; thi deslige Forsøg vilde bestandig være forbundne med Pengetab.
- b) Ved hver Forsamling af tydske Lande og Forst-Mænd burde fremdeles opstaves Spørgsmaal, som maatte ønskes besvarede; disse burde henvises til en Comité, hvis Hverv det skulde blive at udvælge de mest passende iblandt dem, og disse burde da udgjøre Gjenstande for Forsøgsgaardenes Virksomhed i forskjellige Lande.
- c) De Resultater, som maatte blive Frugter af saa mange paalideligere Forsøg, burde endelig meddeles et kommende Aars Forsamling, som vilde vide at drage sig dem til Nytte.
- d) Endelig foreslog Taleren, at ogsaa Lysthavende blandt Forsamlingens Medlemmer maatte udtale sig over: om og hvilke Forsøg de vilde paatage sig, for at man et andet Aar kunde vide, hvilke Oplysninger man havde i Bente.

Den hele Proposition blev erklæret for vigtig og henviist til at prøves af en Commission.

Profesør Rosmähler fra Charand udviklede For-

skjellen imellem at kjende Planternes ydre Former og deres indre Liv; han søgte at vise, at Botanik i Ordets sidsste og rette Betydning hører væsentlig med til Landøeconomiens Grundvold, naar denne skal være fast og sikker. For dem, som endnu ryste med Hovedet, naar der er Tale om, at Landmændene bør kjende noget til Botanik, vilde han blot nævne det næsten utrolige Factum, at der endnu findes ikke faa ellers forstandige og dannede Landmænd, som troe paa Muligheden af, at Rugkærner kunne frembringe Heireplanter, og Havre under visse Betingelser Rugplanter m. m. dsl. Dersom det var tænkeligt eller muligt, at nøiagtige Forsøg kunde berigtige disse skjæve Anstuelser, saa vilde han proponere, at Nogle blandt de navnkundigste Landmænd vilde paatage sig deslige Forsøg. Forsamlingen antog dog ikke, at saadan Dvertro der ved kunde corrigeres. Imidlertid anbefalede Professorens et lille Skrift, som han i dette Niemed havde udgivet og taget sig den Frihed at tilegne Forsamlingen.

De af Forsamlingens Medlemmer, som maatte have Lyst til at gjøre sig bekjendte med Bøndernes Deconomie den førstkommende Fredag Eftermiddag, opfordredes til at tegne deres Navne paa en i denne Hensigt fremlagt Liste, for at man kunde vide hvor mange Bogne der behøvedes *).

*) Fredag Kl. 2½ kom en Mængde af de nærmest boende Bønder og hentebe hver et Par Gjæster hjem til sig, og glæbede sig synlig ved at gjøre saa mange Fremmede bekjendte

Secretairen Dr. Crusius gjorde opmærksom paa, at der nu ikke mere var Banffelighed i Veien for Udførelsen og Dypreisningen af gamle Thæers Monument, som i Forveien var bestemt at skulle staae ved Leipzig. Ikke ubetydelige Pengebidrag vare indløbne, især fra Preussen, Holsteen, Ungarn og Rusland og nylig navnlig fra Secretair Masloff ved det Moskauer landoeconomiske Selskab; der var nu samlet i Alt over 4000 Thaler Preuss. Crt. Han indbød Lysthævende af Forsamlingen til den sidste Eftermiddag, Loverdag d. 10de September, at gjøre Touren paa Jernbanen til Leipzig og der at bivaane Grundstenens Lægning.

Tiden blev bestemt til at prøve endeel Redskaber og Maskiner, og Torsdag Eftermiddag fastsat som den Tid, da et Udvalg af Landets Kreature skulde føres frem til Dyrskue, og de værdige modtage de udsatte Præmier.

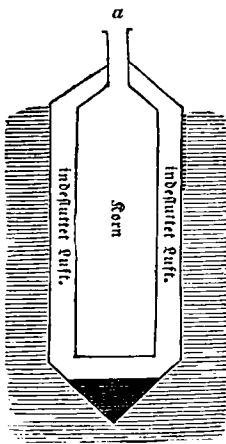
Titlerne oplæstes paa en Mængde Forsamlingen tilegnede Skrifter.

Herr N. N. (hans Navn er undgaaet mig) foresviste et Instrument, han havde opfundet istedetfor en

---

med deres Deconomi. Flere af Medlemmerne og deriblandt Ref., som desforuden havde benyttet Leiligheden til at besøge de Altenburgske Bønder, modtog med Taknemmelighed en Indbydelse af Baron von Seckendorff ud paa hans Landeiendom, som havde en udmærket dyb Jord tilfælles med de Bønderjorder, vi toge i Diesyn i samme Egn, men forresten ikke frembød meget af særdeles Interesse.

Kornvægt. Det var et virkeligt Aerometer og et derfor vistnok meget fuldkomment Instrument. Det bestaaer væsentligt i en dobbelt Metal-Cylinder, som i Mellemrummet holder saa megen Luft indesluttet, at naar den inderste Cylinder fyldes med det tungeste

Korn, kan Instrumentet dog ikke synke i Vand. Cylinderen fyldes igjennem en passende Tragt med Korn igjennem Abningen a og sættes derpaa ned i et stort Glas med Vand, hvorefter en paa Siden graderet Scala strax viser Kornets Vægt pr. Tønde (beregnet efter dets specifikke Vægt). En mekanisk Feil ved Instrumentet kan her ikke gjøre væsentlig Skade, naar det kun er gjort saa stærkt, at det ikke faaer Buler;

men det er alene ved at fylde Instrumentet med Korn og ved Vandets Temperatur, at man bør være forsigtig. Forskjellig Ufyldning kan gjøre en Forskiel af $\frac{2}{3}$ til $\frac{7}{8}$ Procent; Vandet bør holde omtrent 13° R., derefter har Opfinderen i det mindste beregnet Scalaen paa det foreviste Instrument. Dersom det Vand, hvori Kornet veies, ikke holder mere end 10° à 11° R., kan det gjøre 1 Procent Forskiel i Vægten (sammenlignet med Normal-Temperaturen 13°), altsaa ikke betydeligt.

Man bemærkede, at med dette Instrument ogsaa

med Væthed vilde kunne bestemmes forskjellige Jordarteres specifikke Bægt, som vistnok mange Gange vilde kunne lede til interessante Jagttagelser, og yttrede det Ønske, at Flere vilde paatage sig deslige Undersøgelser.

Alle Forsamlingens Medlemmer bleve indbudne til en „Gouter am Hof“.

Et Forslag til ved hver Forsamling herefter at oprette et statistisk Comptoir, blev henviist til en Commission; ligeledes det opfaste Spørgsmaal, hvad der kunde være Aarsag til og Virkning af den overordentligt rige Høst, som ingen kunde mindes. saa rig som iaar; paa hvad Maade burde man nu bedst anvende denne Rigdom?

Pogge opfordrede ethvert Medlem til at bære sit Navn paa Hatten, thi man ønskede ved saadanne Leiligheder som denne, at lære saa mange Medarbejdere at kjende som muligt, og man generede sig ved idelige Spørgsmaal; men ved et Kort paa Hatten var Præsentationen strax skeet. Forslaget var praktisk og Pogge udførte det selv, men Saa fulgte hans Exempel*).

---

*) Det er Ref. vitterligt, at et andet Forslag blev kvalt i Fødselen, som vist endnu mindre havde fundet Gjenklang, fordi dets Udførelse vilde være forbundet med temmelig store Udgifter; nemlig at Enhver af de Tilstedeværende (i det mindste Notabiliteter) maatte lade sig daguerreotypere i et Atelier, som i Forveien maatte være paatænkt; Portraitet skulde strax lithographeres og en saadan Lithographie, med vedføiet Navn eller Facsimile, uddeles til hver af de øvrige Forsamlingens Medlemmer som interessante „Andenken“.

Paa Forsamlingens Opfordring gav Herr Oberforstmeister von Bannewitz nogle Oplysninger om en ny og vigtig Opfindelse at benytte et Product af Fyrretræets Naale.

Det Spørgsmaal, hvor Forsamlingen skulde holdes 1844, var i Stuttgart temmelig afgjort til Fordeel for München, hvorhen Kongen af Bayern specielt havde indbudet Forsamlingens Medlemmer. For 1844 blev altsaa Herr von Stiehauer valgt til første og den i Altenburg nærværende Baron von Closen til anden Præsident, og den sidste bod i en smuk Tale de Tilstedeværende velkomne til München 1844, med det Tillæg, at Hs. Majestæt Kongen af Bayern vilde søge at gjøre Forsamlingen dens Ophold der saa nyttigt og behageligt som muligt.

Da Præsidenten spurgte om, hvor Forsamlingen skulde holdes 1845 (thi det Spørgsmaal pleier at komme i Betragtning 2 Aar i Forveien) opstod levende Debatter. Der taltes med Barme for Grätz, Breslau, Liegnitz, Wisbaden og Kiel, og Grev Reventlow Farve fra Holsteen tilføiede i Anledning af denne sidste Proposition: „at Norden visseelig havde en kold Natur, men varme Hjertter, og Forsamlingen vilde — det turde han i det mindste love — i Kiel blive modtagen med aabne Arme.“ Tilslidst faldt Valget paa Liegnitz, hvorhen Kongen af Preussen skal have indbudet Forsamlingen.

Uf den Altenburgske Bondestand holdt Kresse et vakkert Foredrag, som han indlede med en naiv Und-

fyldning for, at hans Stemme var bleven hæst; den nemlig: „at et Stykke fra Bryllupsfesten var blevet ham sidende i Halsen”*). Han søgte at besvare det Spørgsmaal: naar og under hvilke Forhold kan Agerbruget naae sit høieste Maal? Agerbruget er, sagde han, nuomstunder bedre end i gamle Dage; men Maalet staaer fjernt og Midlerne til at naae det ere:

1) Fred, thi hvor Jorden skal dyrkes med Sværdet, seer det jammerligt ud med dens Afgrøde;

2) Handel til at skaffe Producterne Affætning;

3) Civilisation og en derefter lempet og dermed forbunden Frihed.

Dersom disse Midler erkjendes for sande — vedblev Taleren — saa bør Enhver stræbe at tilegne sig dem, thi de udgjøre just Trinene paa den høie Stige, ad hvilken vi nærme os et fuldkomnere Agerbrug (det fuldkomne i Ordets strengeste Betydning ville vi aldrig opnaae). Udsigterne ere nu meget gode, overalt gjør man sig Umage for at opretholde Freden, Jernbaner befordre Communication og Handel, og Skolerne staae ingen Steder tomme. Til den landoeconomiske Dannelse bidrager væsentligen Instituter og saadanne Forsamlinger, som den nærværende. Det

---

*) Da min Collega Herr Kammerraad Krarup vil beskrive denne vækkre Felt, vil jeg her ikke nævne andet end at Forsamlingen skjød en Sum Penge sammen og forærede det unge Brudepar et Sølvfad med et smukt Sølv-Kaffeservice til en Grindring.

tydske Agerbrug er vissefeliget blevet befriet fra mange Baand, som før hvilede tungt derpaa, men endnu er det langt fra at være ubundet og frit; foruden gamle Baner vilde han blot erindre om de store Strækninger, som endnu ligge i Fællesftab; ved Udfiftning have Grund-Eierne faaet deres Jordlodder paa faa mange forffjellige Steder, at et paffende Magelæg vilde være høift ønskelig; endvidere anfaae han de større Gaardes Rettighed til Græsning paa de mindre (Hütungs-Recht) for faa fordærvelig, at den i Bund og Grund burde udryddes; Bandmøllernes Privilegier anførte han som høift befværlige, fordi Bandet paa mange Steder dæmmes op til Skade, og paa andre Steder tages bort, hvor det med Fordeel kunde og burde benyttes til Engvanding. Taleren viste faaledes, at der var nok at gjøre, naar man blot havde Frihed til at handle, og han udbragte derfor et Duffe for Agerbrugets Frihed! og opfordrede Enhver til ved Ord og Pen og ad alle lovlige Veie at bidrage fit til, at Agerbruget maatte løses af de Lænker, som endnu hvilede tungt derpaa!

Dette en Altenburgff Bonde værdige Foredrag blev modtaget med stærkt Bifald.

Flere indenlandffe forffjellige Slags Vine vare fendte Forsamlingen til Prøve, og Lyftihavende bleve indbudne til at smage og udtale deres Dom over dem.

Pogge fremsatte et Spørgsmaal, som blev levende debatteret; nemlig paa hvilfen Maade man bedst ffulde kunne befordre de mindre Landmænds Virkfomhed.

Smaa passende Skrifter erklærede han for meget nyttige til dette Niemed, men Exempler og mundtlige Meddelelser bidrage endnu mere; derfor anbefalede han særdeles saadanne Forsamlinger af mindre Landmænd, som paa mange Steder i Mecklenburg blive holdte med særdeles Nytte. Taleren opfordrede til lignende Forsamlinger i andre Lande, og at Deputerede af et Lands Bønder ogsaa burde sendes til andre Landes Forsamlinger, for der at samle nyttige Erfaringer. Han anførte Exempler paa den Iver, hvormed Bønderne i Mecklenburg omfattede flige Forhandlinger; saasom, at i et Selskab, som havde valgt ham — Vogge — til Formand, havde man ikke alene tilbragt hele Formiddagen fra Kl. 10 til Kl. 3 med interessante Discussioner, men paa Bøndernes eget Forslag havde man igjen om Eftermiddagen forsamlet sig, og flere end 100 havde med Opmærksomhed og Interesse fortsat Debatterne til Kl. 10 om Aftenen. Han lovede, næste Aar at bekjendtgjøre Tiden til denne Forsamlings Sammenkomster, bød enhver Fremmed velkommen til dem, men udtalte især det Ønske, at Bønder fra andre Lande vilde bivaane dem!

Ogsaa Koppe talte for, at Landmænd af forskjellig Dannelselse og Aar mere burde nærme sig hverandre, for hurtigere at fremme en større Civilisation. Paa hans Opfordring erklærede Geheimeraad Pette, at han kjendte en Forening af Bønder i Oberbruch, som tællede over 1000 Medlemmer, og Interessesen for samme havde viist sig saa almindelig, at 230 Bønder

havde tiltraadt den i een Maaned. Baade Koppe og Lette ansaae det for en stor Lykke, naar mange Mænd af de mere dannede Klasser vilde tage Deel i disse Forsamlinger, baade for med Ord og Exempel at virke paa Bønderne, og for at bibringe disse en meget ønskelig Tillid til Regjering og Foresatte! Den Preussiske agronomiske Lovgivning havde seet sig nødsaget til at bryde mange Baand imellem de tidligere Gods-eiere og Bønderne, hvorved disse Tillid til Herremændene var bleven formindsket; just derfor ansaae man slige oeconomiske Forsamlinger for desto vigtigere, for igjen om muligt at knytte fastere Baand og større Tillid imellem disse Klasser. En vis Centralisation og Love vare vistnok nødvendige Betingelser for disse Selskabers Eksistens, men man maatte dog organisere dem saaledes, at Baandene ikke bleve for stramme.

Schweizer, Generalsecretair Kielmann m. fl. talte om flere Foreningers Organisation i Sachsen og Preussen, og bemærkede, at man ved Siden af en vis Centralisation just havde gjort det til Princip, at give den størst mulige Frihed.

Baron von Closen talte om Foreningerne i Bayern, som hidtil bleve indskrænkede hver til sit Stift (Bezirk), men tilstod, at Vandreselskaber (som i Würtemberg) maaskee gjorde større Nytte. Kundskaab, sagde han, giver Kraft og nærmere Berøring tilveiebringer begge Dele.

Bon Török fra Pesth udviklede Grunden, hvorfor slige Forsamlinger endnu vare for tidlige i Ungarn;

han ansaae en ikke saa liden Grad af Dannelse for nødvendig Betingelse, og denne savnedes endnu hos den ungariske Bønde; (forresten havde den vaagnende Assoziations-Land allerede bragt en Forening tilveie, som aarlig holdt sine Sammenkomster i Pesth). Regjeringen havde imidlertid indseet Sagens Vigtighed og havde allerede indrettet Seminarier og paa anden Maade søgt at forbedre Folkeskolerne, i hvilke der ved Underviisningen ogsaa blev taget Hensyn til Landoeconomien. Instituter vare endvidere oprettede, hvor Avlskarle blive dannede m.m. Han lovede fremdeles at vise denne vigtige Gjenstand særdeles Opmærksomhed.

Bon Breitenbauch søgte at forsvare den Anskuelse, at Foreningen imellem Bønder virkede mest til Nytte, naar de udelukkende bestode af Bønder; en saadan Forening fandtes i hans Nærhed, som tællede over 100 Medlemmer: det var, troede han, sjelden hensigtsmæssigt at bringe Folk sammen, som stode paa meget forskjellig Trin af Dannelse; foruden at det vakte Mistillid, saa udtalte og bevægede Bonden sig friere i sin egen Kreds, end naar Mænd af andre Klasser vare nærværende. Det vilde efter hans Formening sjelden føre til noget Resultat, at Bonden tilsyneladende gik ind paa Anskuelser, som han ikke tilfulde kunde gennemskue, og dette skete desværre altfor ofte just ved slige Leiligheder; egen Eftertanke og Forskning erklærede han for væsentlige Hovedsager. Han ansaae imidlertid alle de Foranstaltninger for meget nyttige, som kunne befordre Assoziations-Landen, og troede der-

for, at man saavidt muligt burde befordre saavel folkelige Foreninger som Selskaber til indbyrdes Assurance m. m.

Fischer anførte et Exempel paa, at Foreninger med Love og deslige Vaand ikke altid ere nødvendige, og at det i grunden mere kommer an paa, at den rette Aand og Lust er tilstede. Han havde prøvet paa at lade bekjendtgjøre, at han paa bestemt Tid og Sted vilde indfinde sig, om nogle af Bønderne i hans Egn havde Lust til at tale og raadføre sig med ham over oeconomiske Gjenstande; der havde da indfundet sig en meget talrig Forsamling, hvor interessante og som han troede nyttige Discussioner havde fundet Sted; ham, Fischer, havde Bønderne da kaldt „einen sehr gemeinen Mann *)” — et Epitheton, som Andre vistnok ogsaa havde tillagt ham, men i anden Betydning (han er nemlig Redacteur af et critisk landoekonomisk Tidsskrift). Han ansaae det for en Hovedsag, at den, som leder Forhandlingerne, er i Besiddelse af Forsamlingens fulde Tillid, og ivrede i Almindelighed imod at sætte nogen geistlig Mand i Spidsen, fordi denne Stand er mere vant til at tale selv, end til at høre Andre tale.

Greve Neventlow fra Farve (Deputeret fra den holssteenske landoekonomiske Forening) havde med Opmærksomhed fulgt de forskjellige Anskuelser, som vare

---

*) Som i god Betydning ret træffende kunde oversættes i det danske Bøndesprog ved „en mægtig gemeen Mand.”

udtalte for Forening eller Adskillelse af hølere og lavere Stænder i de oeconomiske Foreninger. Hans Anskuelse var vist ikke, at der burde dannes særskilte adelige og borgerlige Forpagter- eller Inspector-Foreninger, men at der dog burde være visse Grændser; ellers vilde man ikke kunne indrette sit Foredrag efter Alles Fattig-Tvne og vilde vanskeligt opnaae de Resultater, man ønskede. Bøndernes Dannelse og Forhold vare ikke de samme overalt i Tydskland, derfor kunde man heller ikke altid anvende samme Princip med lige Fordeel. En Hovedsag er „at møde Tillid med Tillid, stedsse at komme hverandre aabent imøde og trofast række hverandre en hjælpsom Haand.”

Von Vengerke anførte nogle statistiske Noticer om, hvorledes de oeconomiske Foreningers Antal i Preussen i kort Tid steg fra 90 til over 200, i hvilke man hidtil havde savnet et Forenings-Baad, og dette sidste var den Mangel, som den preussiske Regjering nyligen havde søgt at afhjælpe, ved at oprette et nyt Collegium, hvori han selv havde den Ære at tage virksom Deel og hvoraf han ventede gode Frugter.

Schumacher m. fl. yttrede sig endnu over oeconomiske Foreninger, og viste, at ikke alene Bønder kunne lære af de mere dannede, men ogsaa omvendt; og ofte hørtes af Bonden saa træffende practiske Bemærkninger, at man maatte undre sig over dem.

De sachsiske Bønder, sagdes der, stode i det mindste paa et saadant Trin af Dannelse, at de frit vovede

at udtale, hvad de tænkte, og just af denne Grund behøvedes ikke særskilte Bonde-Foreninger i Sachsen!

Kræse bad tilsidst om Undskyldning, fordi han endnu engang bad om Ordet, men dette var blot for at takke de Mænd af Forsamlingen, som med saa megen Barme havde talt i hans Stands, Bondens Interesse; denne kunde med Rette glæde sig over et saadant Tidens Tegn, og han forsikrede, at han regnede denne Dag blandt de glædeligste i hans Liv.

Pabst talte om den vanstelige Stilling som Lærerne have ved landoconomiske Instituter.

De respective Ordførere i de forskjellige Sectioner og nedsatte Commissioner oplæste nu Resultaterne af deres Forhandlinger.

Af Uldpelse vare 136 Stkr. lagte tilskue; det Cer-timent og den Priis, de kunde opnaae, var bleven anført ved hver især; forresten vilde Commissionen nødvendig anstille nogen Sammenligning eller fælde nogen Dom over dem, men det Dnsse maatte den udtale, at man for Fremtiden ei burde lægge Pelse af eet Aars gamle Lam tilskue, da Ulden endnu ikke var udvoret nok til at underkastes en bestemt Dom*).

Af det pomologiske Cabinets mindre betydelige Samlinger af Have- og Markfrugter udmærkedes med Præmie:

---

*) Blandt Pelsene forekom de fra Möglin og Weisetropp Ref. at være blandt de fuldkomneste; forresten beklagede han, at der ingen Pelse fandtes fra saa udmærkede Schaf-rier som Thal, Leuterwig m. fl.

1) en Mængde Frugter, Sædarter, Koldværter m. m., indleverede af Forpagter Löner;

2) forskjellige fuldkomne Kornsorter, avlede af Pastor Krusch;

3) et Sortiment tildeels af Frø optrukne Kartofler.

Som fortjenstfulde nævnedes Kjøbmand Jeppes (fra Rostock) Frø-Samling, og Kunstgartner Sieckmanns 880 udmærkede Georginer, hvori han troede at see 600 forskjellige Sorter *).

Commissionen til at bedømme Forslaget om et statistisk Bureau, ansaae et saadant ikke for at stemme overeens med Forsamlingens Niemed, som fornemmelig var at udverle Ideer og stifte Bekjendtskaber. Forsamlingen drog vel ikke stundesløst om fra et Sted til et andet, men Tiden var dog knapt tilmaalt og vilde ikke strække til Statistiken.

Et Skrift af von Bülow-Cummerow over Preussens Credit-Forening blev rost af den Commission, som det var overdraget til Bedømmelse; men Debatte opstod, om og hvorvidt de mindre jordeiende Bønder burde kunne tage Deel i den. Grund-Taxation burde i alt Fald kun tjene til Basis for Pantebreve og ikke for Kjøb og Salg; og Dr. Crusius meente, at der i moralsk Henseende ikke burde gjøres Forstjel, men i Udførelse vilde en saadan blive nødvendig.

*) I denne brillante Samling udmærkede sig især en Mængde, hvis Blomsterblade foruden en smuk Farve havde sneehvide Spidser.

I Anledning af dette Aars Frugtbarhed, ansaae man Aarsagen at ligge i den forenede Virkning af Varme og Fugtighed; man yttrede dog, at Virkningen havde været størst paa Stængel og Blade. Kjærnerne vare forholdsviis mindre fuldkomne; i Byg og Havre havde de dog udviklet sig til nogenlunde Fuldkommenhed, men Rug og Hvede havde næsten over hele Tydskland frembragt indskrumpne og mindre sitvelseholdige Kjærner, og dette var formodentlig Aarsag i de usædvanlig mange Meelbrøier („Mutterförner“) i dette Aars Uvl. Man frygtede derfor, at Sædefornet var mindre godt, og raadede til at prøve paa at saae gammel Rug og Hvede. Den Masse Straa, som 1843 havde givet, vilde igjen give et større Forsaad af Gjødning, som man i de sidste Aar kun meget sparsomt havde kunnet give Agerjorden; derfor paa mindedes Landmanden om at holde sammen paa den.

Gumprecht havde viist, at hidtil melde sig og blive antagne ved landoeconomiske Instituter mange unge Menneſter, som mangle den fornødne Dannelse og Forkundſtaber, og som igrunden ere virkelig umodne til at profitere af den Veiledning og Leilighed, som bydes dem til at lære noget. Hans Forslag gif derfor væsentlig ud paa, at enhver Deconom, der ønskede at optages ved en landoeconomisk Lærestiftelse, skulde være tvungen til at underkaste sig en Examen, paa hvis Udfald hans Antagelse vilde beroe. I den Commission, som var nedsat til at tage dette Forslag i Overveielſe, var von Lengerke Ordfører; han gjorde

opmærksom paa, at flige Examina ikke vare uden Exempel; i Schlesien existerede et Institut, som tællede flere 100 Lærlinge; disse maatte underkaste sig flere Examina og saadanne havde ikke affrækket Mange fra desuagtet at melde sig. De unge Menneſter havde viist flest Kundſkaber i det, ſom angik Agerbrugets Technik og Dvægavlen. Commiſſionen erklærede ſig i det Væſentlige enig med Proponenten og beklagede blot, at man ikke forud kunde anſtille nogen Prøve paa Sædeligheden ſaaledes ſom paa Kundſkaberne.

Profeſſor Roſmäſler, Lærer i Naturhiſtorien ved Inſtitutet i Tharand, onſkede (foruden den omtalte Dptagelſes-Examen) at der ved Inſtituterne burde være flere Klafſer, og at Elever, ſom ikke have de fornødne Forkundſkaber, burde gaae den nederſte Klafſe igjennem, forend de kunde tage Deel i den øverſte; kun paa denne Maade vilde man ſaae Menneſter ſom arbeidede med Lyſt. Et Inſtitut, hvis Elever ikke beſøgte Forelæſningerne, ſammenlignede han med en Bygning uden faſt Grundvold: man maatte dog ikke glemme, at ſaa gode Elever vare nyttigere end mange daarlige, og diſſe ſidſte vilde deſværre findes i Mængde, ſaalænge der ikke var ſtrengere Baand paa dem. Staten, ſom giver Midler til og underholder en Pære-anſtalt, maa ogſaa, viſte Taleren, have Ret til at vedtage flige Beſtemmelſer.

I Anledning af Albrecht's Forſlag til at forbinde Underviſning i Landbruget med alle Skoler, yttredes:

a) at man fandt det høiſt onſkeligt at lede Ungdommens Opmærkſomhed hen paa det Deconomifte;

b) at i den Alder, som maatte være moden dertil, burde Ungdommen gøres bekendt med den rent practiske Side, ved umiddelbart at tage Deel deri;

c) man bifaldt fuldkommen den Methode, som brugtes i Würtemberg, hvor ikke alene theoretiske Foredrag bleve holdte i Skolerne, men ogsaa Tænke-Ovelser, hvorved Læreren istedetfor at indblande fremmede Materier, tog Gjenstande af Landlivet, og hentede Spørgsmaalene fra Landmandens daglige Syssler;

d) ved Søndags- og Aften-Skoler burde Aanden holdes i Virksomhed, og en for Sagen begeistret Lærer vilde ikke have vanskeligt ved at lede Ungdommens Opmærksomhed hen paa og vække dens Kjærlighed til den skønne Natur, som omgiver Mennesket.

Efter Forsamlingens Dnske meddeelte Albrecht noget om et Seminarium for Skolelærere, som har været i Virksomhed i Nassau siden 1818. Disse dannes egentlig ikke til Landmænd, men de maae dog være bekendte med Agerbrugets Grundsætninger og med Naturvidensfaberne; det havde efter hans Overbeviisning stiftet megen Nytte. Under slike Læreres Veiledning bleve Bønderne mere modtagelige for nye Ideer, og han, Albrecht, havde oftere havt Leilighed til at glæde sig over de Ingres rigtige Anskuelser over mange Gjenstande. De mangfoldige Anlæg af Engvanding, som nu foretages, havde mærkelig bidraget til at formindske de Fattiges Antal, derved, at disse lade sig lære de nødvendige Haandgreb, og denne Uddannelse havde hjulpet til letterø Fortjeneste af det

daglige Brød. En velgjørende Forening af Landmænd i Nassau havde virket baade i denne Retning og endnu mere ved at sørge for mange unge Bønderkarles Dannelse, naar disse forlode Hjemmet i deres 14de, 15de indtil 17de Aar; enhver Saadan med god Anbefaling kan melde sig, om han har alvorlig Lyst til at lære noget og at dannes til Schæfer, Rogter, Gartner eller dsl. Saavidt Pladsen tillader, tager et af Selskabets Medlemmer ham til sig, eller opfordrer andre og kjendte Landmænd til at antage sig Lærlingen. I den Lære bliver han contractmæssigt i nogle Aar, og naar han medbringer gode Skudsmaal, giver Foreningen ham gjerne en 8 Thl. i Præmie og søger at skaffe ham i Tjeneste paa en kjendt Eiendom. Dersom han da ogsaa opfører sig godt der i eet eller to Aar, udsteder Foreningen ham et Slags Lærebrev, som har hjulpet mangen en stikkelig Bønderkarl i god Veie.

Teichmann var ogsaa af den Formening, at Bønden lidt efter lidt burde i Naturen uddannes til Landmand, ligesom Træets Knop udvikles til Blad; kun advarede han imod at bibringe ham for mange abstracte Begreber, Navneregistre, tomme Systemer o. s. v., thi saadant var kun uforsvarlig Føde.

Forsamlingen bevidnede Albrecht sin Glæde over og Tak for, hvad han havde virket til at danne dygtige Skolelærere, og Baron von Seckendorff ønskede, at Skolelærerne fremdeles maatte føre Ungdommen en stedse lykkeligere Fremtid imøde.

I Weimar blive Skolelærerne ovede i nyttige

Haandgreb, saasom i Jodning og andre Maader at forædle Træer og Buske; de maae lære Begyndelsesgrundene i Chemie, Naturhistorie m. m., og blive underkastede Examen forend de dimitteres. Disse Skolelærere have senere gjort Nytte ved hensigtsmæssig at lede Bøndernes smaae oeconomiske Foreninger.

Schweizer udtalte Commissionens Dom om von Breitenbauchs Forslag til comparative Forsøg, som man i det Væsentlige bifaldt. Breitenbauch bad om Ordet for nærmere at udvikle hvori det, som han ønskede, bestod; nemlig:

1) at Alt saavidt muligt burde foretages sammenlignende med særdeles Opmærksomhed baade paa Aarsager og Virkninger;

2) at bruge Bægt og Maal overalt, hvor det lader sig gjøre;

3) ikke at blive staaende ved Resultatet af eet Aars Forsøg, men gjentage de samme Forsøg flere Aar efter hverandre.

Taleren fremsatte som Exempler paa de Forsøg, han ønskede, en heel Række af Spørgsmaal, som paa den Maade burde besvares (om Virkningen af dybere Pløining, forskjellige Slags Gjødning m. m.). En Hovedsag, sagde han, naar man spørger Naturen tilraads, er, at man spørger rigtigt, og at en Beskrivelse over Resultaterne altid ledsages af noiagtige Angivelser over, hvorledes man er gaaet tilværks og under hvilke Forhold.

Dr. Heyne ønskede en vis logisk Orden i de

Spørgsmaal, som maatte foretages ved de omtalte Forsøg; og Schweiger viste, hvor vanskeligt det var at anstille Forsøgene rigtigt.

Noget Afgjørende blev ikke besluttet, men Enhver i Forsamlingen var vistnok overbevist om Nytten af og det Unskelige i at faae Forsøgs-Marker.

Schweiger, Thaer og Wanief bleve udnævnte til en Commission, for at overlægge om og bestemme Tiden til et nyt Uld-Convent og at træffe de dertil nødvendige Foranstaltninger.

Von Clofen refererede et kort Udtog af Forhandlingerne i den tekniske Section. Sammenlignende Forsøg, som vare anstillede med Vistorius's og Schwarz's Brændeviinsbrændings Apparater, talte til Fordeel for de første. I Ungarn var nylig opfundet et eienommeligt Damp-Apparat, som foruden at spare Ildbrændsel og at tage liden Plads, endvidere skulde have den store Fordeel, at det var let at holde reent. Opfinderen havde taget Patent derpaa.

Det Spørgsmaal var blevet debatteret, om hvor Grændsen mest hensigtsmæssigt burde sættes for ganske smaae Brænderier. Man havde overbevist sig om, hvor vigtigt det var at afsjole Mæssen saa hastigt som muligt, og derfor raadede man til at anbringe et Svale-Apparat med rundtgaende Vinger over Kjølskibet, og denne Regel gjældte baade for Brænderier og Bryggerier. Grøn Malt fortjener altid Fortrin for den tørrede. Den Gjæring, som foregaaer i tre Gange 24 Timer, anses for den fuldkomneste. Endnu hjen-

der man ingen hensigtsmæssig Maade til at betage suur Drank den Dyrene skadelige Eddikesyre.

Over Humleavlen havde Professor Hoffmann udgivet et meget godt Skrift*).

I Henseende til Silkeavlen var det af Bigtighed, at anlægge store Plantager af Morbærtræer, og man anførte Exempel paa, hvorledes i Frankrig 3 Morgen Jord paa den Maade havde indbragt 10,000 Francs ved Salg af Morbærblade.

Om Fabriker af Røe-Sukker var man enig, at disse kun kunne lykkes og have sandsynligt Udbytte der, hvor Fabrikanten tillige var Eier af et saa stort Gods, at han selv kunde dyrke de fleste af de Røer, han behøvede. Man ansaae Røeculturen for meget gavnlig, saavel fordi den renser Jorden, som fordi Affaldet fra Fabrikerne give Creaturene et sundt Foder. Det bemærkedes, at den Gang disse Fabriker for 5 Aar siden vare i stærk Opkomst i Eggen af Magdeburg, var Røe-Sukkeret langt dyrere end nu, og dog vedblive Røesukker-Fabrikerne endnu at drives med Fordeel.

Chemist Undersøgelse af forskjellige Sorter Biiin havde ikke ledet til noget Resultat, især fordi Chemien ikke var tilstrækkelig der, hvor Farvestoffet havde væ-

---

*) Af mundtlig Samtale med Forf., erfarede Ref., at han ansaae Aarsagen til, at de Humlerødber, man forskrev, ofte gave daarlig Humle, for at ligge mest deraf, at man fik unge Rødber, istedetfor at kun gamle Rødber efter hans Erfaring gave god Humle.

sentlig Indflydelse. En Viinpresse fra Bordeaux blev anbefalet. Man beklagede, at der ikke var anstillet tilstrækkelige sammenlignende Forsøg med Vinens Gjæring i aabne og dækkede Kar.

Bon Berlepsch foredrog et Udtog af Forst-Sectionens Forhandlinger. Unge Plantager havde lidt meget af den vedvarende Tørke i Sommeren 1842, og det havde da tydelig viist sig, hvorledes de Planter bedst havde modstaaet Tørken, som vare optrukne i god Jord, hvor Rødderne havde kunnet uddanne sig til størst Fuldkommenhed, forinden de bleve udplantede. I Egne, hvor Brændet var dyrt og man vilde plante Skov, gjorde især mindre Grundeiere derfor vel i at optrække Planterne i deres Haver og at plante dem ud saa tidligt om Foraaret som muligt, helst saasnart Sneen forlob Jorden. Dog gjør den koldere Jord i Bjeregne en Undtagelse herfra; der bør man ikke plante ud førend i Mai Maaned. Den gunstigere Sommer 1843 har for en Deel erstattet den Skade, som det foregaaende Aar havde anrettet. Oldenborre-Larverne have ligesaavel anrettet store Ødelæggelser i Skovplantager, som i Haverne: derfor anbefalede, i Plantestoler, at saae Salat imellem de unge Træers Rader, fordi Larverne med særdeles Førfærlighed holde sig til denne Plantes Rødder. Skove bør anlægges saaledes, at de bringe Landmændene en virkelig Indtægt, ellers er det, at anvende Agerjord til Skov, kun det samme som at tage fra den ene Komme og komme i den anden; derfor bør al Jord

anvendes saa hensigtsmæssigt og fordeeltigt som muligt. Fra Sachsen anførtes Exempel paa, hvorledes Staten havde anvendt 50,000 Thaler paa at anlægge større Græspletter i de kongelige Skove, hvorved disse ikke alene beskyttes imod den Skade, som Dyr og græsfende Creature ellers vilde anrette, men Capitalen havde endog givet 10 Procent Rente derved, at Græsset inde i Skovene voksede yppigere og Landmændene foretrak den Græsning, hvor deres Creature i Skovene kunde finde Beskyttelse imod Veir og Vind. Hvor Trærnes Skygge ikke kunde naae, der burde man gjøre Alt for at fremme Græsvæksten, og det var ikke nok i denne Hensigt at overlade Jorden til Naturen, men den burde ordentlig besaaes med Græsfros.

Da det var Landmændene om at gjøre, ikke som hidtil at udelukkes fra de Forhandlinger, som maatte have Interesse baade for Forst- og Landmænd, blev det foreslaaet for Fremtiden at behandle slike Spørgsmaal i General-Forsamlingerne.

Om det saakaldte Skovuld-Fabrikat, blev nævnt, at denne Opfindelse skyldtes en Papir-Fabrikant Weiss, som endnu holdt sin Methode hemmelig; kun saa meget var bekjendt, at det beredtes af Fyrretræets Naale (*Pinus sylvestris*); disse maatte samles grønne og siden tørres; Fabricatet var ikke tungt, særdeles skiftet til at stoppe Madrafer og Tæpper med, og maatte ansees for meget sundt. Opfinderen havde allerede stærk Afsetning og kunde langt fra tilfredsstille de mange og store Bestillinger, som indlob til ham; det omtales

endvidere som en Fordeel, at Arbeidet kunde spåse, sætte mange fattige Menneſter og gav som Biproducter Latverge og en fin Maler-Olie. Den Preussiske Regjering agtede at understøtte Opfinderen med Penge.

Schweiger foreslog, at Thærs Monument burde prydes med noget Emblem, som kunde have Betydning paa Vandmændenes Forsamlinger.

Bon Clofen ønskede forøgede Bidrag til Udførelsen af Thærs Monument; „det var lettere,” sagde han, „at faae Lidt fra Mange end Meget fra Faa,” og derfor burde Enhver søge i sin Kredss at samle Bidrag; og, var det endog kun 10 Thl., som hver af de nærværende Medlemmer kunde skaffe tilveie, saa vilde Summen dog overstige 9000 Thl. (thi Medlemmernes Antal udgjorde 912).

Herr Siegfried udtalte sig om det Usikkelige i at faae eet Slags Maal og Bægt; dette vilde være et smukt Tegns paa Tydsfflands Genhed eller i det mindste dets Enighed.

Professoren Schulz gjorde opmærksom paa en Bog, hvis Forfatter (Ref. troede at høre Gentebriick) i saa Henseende skal have taget Hensyn til alle de forskjellige Forhold. Han fandt det overeensstemmende med Forsamlingens Niemed at fæste Opmærksomheden paa Folkets Eiendommeligheder mere end paa dets Klædebrug. Begrebet om Race var vigtigt med Hensyn til Menneſter som til Dyr, og stod i nøie Forbindelse med et Folks Eiendommeligheder; begge Dele havde omtrent de samme Aarsager — ikke at blandes med

Fremmede — at takke for deres Tilværelse. Taleren yndede begge Dele (baade Race og Eiendommelighed) ikke saa meget for den directe Nytte, som fordi de umiskjendelig medføre en kraftigere Selvstændighed. I gamle Dage holdt Landmændene mere paa eiendommelige Familier, som mere ligelig fordeelte Jorden imellem sig; disse Fortrin vare nu paa de fleste Steder tabte og Landene selv havde mistet meget Eiendommeligt, just derved, at de smaae Landmænd eller Jordlods=Eiere vare gaaede tilgrunde. Men her i Altenburg, vedblev Taleren, finde vi Bondegaard, som holdes ved Magt, ikke alene ved Loven, men ved en Kraft, som er endnu stærkere — Almeenaand! — Det er blevet sagt, at ingen Bondestand bliver saa meget smigret, som den Altenburgske, men det var ingenlunde Smigreri, naar han tilstod, at han ingensteds havde fundet en saadan Kjærne af en Bondestand som her. Han kunde blot udtale det Dulle, at denne fremdeles maatte bevare sit Eiendommelige og ikke gaae glip deraf ved den nærmere Berøring, hvori de nu herefter vilde bringes til Naboerne formedelst en stærkere Communication paa Jernbaner m. m.

Von Closen indvendte, at et Folks Eiendommelighed paa ingen Maade kan kaldes Race=Egenskab, men meget mere en Folge af Institutioner.

Da Hertugen den sidste Loverdag kom ind til Staden og bivaandede Forsamlingen, udbragte Schumacher et „Hoch” for ham, og von Török en Taksgelse til Fyrste og Folk for den gjæstfric Modtagelse,

Forsamlingens talrige Medlemmer havde nydt i Altenburg.

Præsidenten, Geheimeraad Wüstemann, haabede, at Tallet 7, som ellers ikke ansees for noget godt Bartsel, dog denne Gang vilde bringe velsignelsesrige Frugter, da dette var Land- og Forstændenes 7de Sammenkomst. Han takkede Udlændingerne Altenburgernes Tak for deres talrige Besøg og erklærede Forsamlingen for hævet.

Til Slutning udbad Dr. Crusius sig Ordet blot for at bede de Herrer, som endnu den næste Dag, Søndagen, befandt sig i Altenburg, at glæde ham med et Besøg paa hans Eiendom, som laae $1\frac{1}{2}$ Meil fra Staden.

Det var, som forhen sagt, Medlemmerne af denne Forsamling forbeholdt at lægge Grunden til Thæers Monument, og det var i dette Tiemed, at et Extra-Tog om Torsdag Eftermiddag den 9de September førte omtrent 300 Landmænd paa Jernbanen fra Altenburg til Leipzig; her var Stadens Dyrlighed og en Mængde Honoratiores indbudne til at bivaane Høitideligheden, som lededes af Dr. Crusius. Pladsen var valgt i den smukke Promenade, som gaaer rundt omkring Staden. I den store Grundsteen var udhugget et firkantet Rum, hvortil et Laag nøiagtigt passede. I Rummet blev nedlagt en Pergaments-Rulle med alle deres Navne, som toge Deel i Grundstenens

Rægning; endvidere nogle af Nutidens Mønter, noget Korn, en Flaske Wiin m. m. Taler holdtes af Crusius, Schulz, Thaer (Sønnen) og Schweiger (den ældste blandt gamle Thaers tilstedeværende Elever). Efterat Vaaget var paalagt og flere Taler holdte, blev det tilmuret med Cement og ved den Leilighed udbad jeg mig, som Thaers sidste Elev (thi jeg var af disse den eneste, som var med at bære den elskede Lærer til hans Hvilested) den Ære at lægge den første Steefuld Cement til Muurværket. Om Aftenen holdtes et stort Festmaalid af flere Hundrede Personer; mange humoristiske Skaaler forøgede Munterheden og man stiftes ad i den gladeste Stemning, for den næste Dag at føres paa de forskjellige Jernbaner mange Miil fra hverandre. Min Bei førte mig over Magdeburg og Hamburg tilbage til det kjære Fødeland, besjælet af det Ønske at kunne meddele mine Landsmænd det Vigtigste af de interessante Forhandlinger, som jeg havde havt den Glæde at bivaane, og om muligt vække Lyst til lignende Forhandlinger i Danmark; dette er det Maal, som jeg ved at nedskrive disse Linier har havt for Æie.

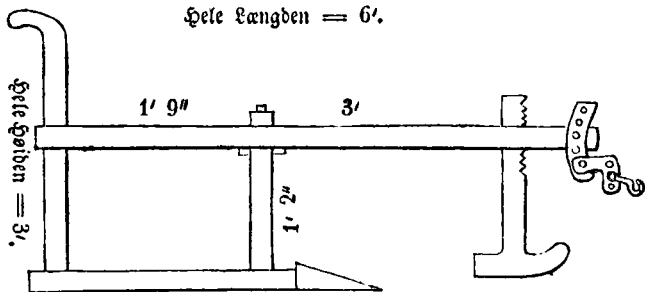

Jeg bør dog føre mine Læsere endnu engang tilbage til Altenburg, for at skildre nogle af de Redskaber, som bleve prøvede og de Dyr, som fortes tilfsue m. m.

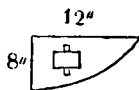
De Plove, som bleve prøvede, vare næsten alle

Hjulplove, eller dog forsynede med en Stykke foran; den almindelige Altenburgske Plov udmærkede sig ved en meget lang Muldsjel af Træ, som ikke kan tænkes anvendelig paa andre Steder end der, hvor Jorden er saa let og dens Bearbejdning skeer saa fladt, som i Altenburg; dens Construction forekom mig derfor meget usuldfkommen. I det Hele fandtes, med Undtagelse af et Par Albaniske Saaemaskiner, iffun eet Redskab, som fæstede min særdeles Opmærksomhed, og dette var den Piccpuler Undergrunds-Plov*). Denne blev prøvet efter og i samme Jure, som en Altenburgsk Plov havde gjort 4 Tommer dyb; den blev trukket — som det syntes med Letthed — af to Heste (thi Kraftmaaler blev desværre ikke anvendt) til omtrent 4 Tommers Dybde, hvorved Jorden altsaa blev rørt 8 T. Den næste Plovjure blev ikke det ringeste forstyrret, og man kunde, efter Overfladen at domme, ikke ahne at Jorden var bearbejdet saa dybt. Undergrunds-Ploven var heelt af Jern og havde omtrent følgende Dimensioner:

Hele Længden = 6'.

*) Dette nyttige Redskab har Ref., med Tilladelse af Herr Kammerherre Greve Berche, bestilt for hans Regning til Berchenborg.

(der fandtes ogsaa flere Pløve af lignende Art med Træbomme). Den vil sikkert kunne anvendes med Fordeel paa mange Steder i Danmark, hvor Planterodderne, naar Veien bliver dem aabnet til en mere gelholdig Undergrund, ville hente Næring fra en Kilde, der hidtil var dem utilgængelig. Maa det end indrømmes, at en stærkere Hestekraft vilde være nødvendig i Forhold til Haardheden af det Underlag, som skal brækkes, saa vil Arbeidet dog neppe blive saa vanskeligt eller dyrt, som Mange maaskee ville forestille sig.

Forresten vare der ialt 162 Nummere af Redskaber og Maskiner stillede til Skue, hvoriblandt en Mængde Tøndefjærner, Hakkelse-Maskiner m. m.

Bed Dyrskuet mødte ifkun 24 Heste, som ikke vare udmærkede. Altenburgerne have ingen bestemt Hesterace, lægge ikke engang mange Heste til selv, men kjøbe dem som Føl fra de tilgrændsende Lande; og det er derfor en naturlig Følge, at mange af Bøndernes Heste bære umiskjendelige Præg af det engelske Fuldblods Indblanding; men jeg fik ingen Visshed, om man var fornøiet med denne Blanding til Arbeidsheste.

Alf Køer og Dvier vare henimod 100 Stk., af hvilke alle saakaldte Altenburgske Køer syntes at være Blandinger; deres usædvanlige Størrelse, af Bønderkøer at være, lader sig let forklare deraf, at de bestandig

holdes paa fuld Staldfodring. Dog fandtes ogsaa meget smukke Exemplarer af Race-Kreaturer, navnlig Boigtlander-, Eger- og Algauer-Koer — alle smaae, men udmærket smukke og vel proportionerede. Nogle faa Frieslændere og Schweigere repræsenterede de store Dvægracer, og disses Størrelse var desto mere isinefaldende, da de saaes ved Siden af hine smaae Racer. Ved Præmie-Uddelingen var en saa stor Masse Menneſker samlet, at Ref. ikke kunde skjonne, hvilke Dyr der bleve kronede som de fortrinligste.

Staden Altenburg har blandt andet en stor Handske-Fabrik, hvortil Cieren Herr J. L. Manniger aarlig lader opkjøbe og berebe, efter hans eget Udsagn, circa 200,000 Faar- og Lamme-Skind; af disse forskriver han omtrent 50,000 Stkr. (mest Jydsk og Jølandsk) fra Danmark. Han erklærede sig meget tilfreds med disses naturlige Qualitet, men beklagede, at Skindene vare meget beskadigede ved Klippingen; han vilde, sagde han, kunne betale Varerne mange Procent høiere, dersom de ikke havde denne Feil. Under nærværende Forhold betalte han 4 Mk. Bco. pr. Dæger frit leverede i Hamborg. En fransk Bærkmester levede Fabrikken, og de Handsker, jeg saae, næsten alle glacerede, vare af udmærket Qualitet, og Prisen omtrent 4 Mk. Dansk for Parret.

U. P. Hofman Bang.

Hofmanøgave d. 19. Decbr. 1843.

(Forpagter.)

*

*

*

 Da den af Hr. P. T. Bøggild anbefalede Fodringsmaade, med mæstebe Kartofler og ved Afbenyttelse af det af ham construerede Mæsteapparat, nu efterhaanden indføres ved flere Avlsbrug her i Landet, haaber Udg. at sættes i Stand til, i et af de følgende Hefter at meddele noget Nærmere angaaende de vigtigste Resultater deraf, og har derfor fundet det rigtigst, at lade det beroe indtil videre med Dptagelsen af de i det foregaaende Hefte (S. 366, Noten) omtalte Beretninger om nogle tidligere Forsøg med denne Fodringsmethode.
